
דוחות כספיים

לשנת 2016

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרצה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

עיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

נדפס בישראל

בדפוס מאור וולך, ירושלים

ISSN 1565-3250

מס' קטלוגי 601922

www.bankisrael.gov.il

התוכן

פרק א'	הדוחות הכספיים	
	דוח רואה החשבון המבקר	5
	מאזן	6
	דוח רווח והפסד	8
	דוח על השינויים בהון (הגירעון בהון)	9
	ביאורים לדוחות הכספיים	11
פרק ב'	דברי הסבר לדוחות הכספיים	
	מבוא	31
	השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים	31
	ניתוח השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים והגורמים להם	33
	סעיפים נבחרים	37

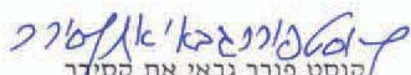
דוח רואה החשבון המבקר

לנגידה ולמועצה המנהלית של בנק ישראל

ביקרנו את המאזנים המצורפים של בנק ישראל (להלן – הבנק) לימים 31 בדצמבר 2016 ו-2015 ואת דוחות רווח והפסד והדוחות על השינויים בהון העצמי לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים (להלן – הדוחות הכספיים) המופיעים בעמודים 6 עד 30. דוחות כספיים אלה הינם באחריות המועצה המנהלית, הנגידה, המנכ"ל ומנהלת מחלקת חשבות ומערכות תשלומים וסליקה של הבנק. אחריותנו היא לחוות דיעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג - 1973. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של בטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מידגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הנהלת הבנק וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי של הבנק לימים 31 בדצמבר 2016 ו-2015 ואת תוצאות פעולותיו והשינויים בהון העצמי של הבנק לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) בהתאמה לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כמפורט בבאור וא'.

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

תל אביב
15 במאי, 2017

ליום 31 בדצמבר

2015	2016	ביאור
נכסים		
נכסים במטבע חוץ		
נכסים במטבע חוץ בחו"ל		
		2
4,992 *	47,267	חשבונות עובר ושב
7,216	3,474	פיקדונות לזמן קצר
336,985	325,542	ניירות ערך סחירים
187 *	194	ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
1,379	3,501	מכשירים פיננסיים נגזרים
118	-	נכסים אחרים
6,372	4,505	3 קרן המטבע הבין-לאומית
357,249	384,483	סך כל הנכסים במטבע חוץ בחו"ל
נכסים אחרים במטבע חוץ		
129	127	4 אשראי לממשלה
357,378	384,610	סך כל הנכסים במטבע חוץ
נכסים במטבע מקומי		
10,092	8,662	5 ניירות ערך סחירים
79	76	6 נכסים אחרים
10,171	8,738	סך כל הנכסים במטבע מקומי
נכסים אחרים		
941	282	7 מוסדות כספיים בין-לאומיים
386	393	8 רכוש קבוע
1,327	675	סך כל הנכסים האחרים
368,876	394,023	סך הכול

הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.
 (*) סווג מחדש, ראו ביאור 2.

(מיליוני שקלים חדשים, סכומים מדווחים)

ליום 31 בדצמבר

2015	2016	ביאור
		התחייבויות והון
73,487	75,996	9 שטרי כסף ומעות במחזור
		התחייבויות במטבע חוץ
		2 התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל
2,335	2,079	ניירות ערך שנמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר
550	204	מכשירים פיננסיים נגזרים
941	3,672	התחייבויות אחרות
3,826	5,955	סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ לחו"ל
		התחייבויות אחרות במטבע חוץ
9,775	9,282	10 פיקדונות הממשלה
1,136	772	11 פיקדונות התאגידים הבנקאיים
4,914	4,697	12 קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות
15,825	14,751	סך כל ההתחייבויות האחרות במטבע חוץ
19,651	20,706	סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ
		התחייבויות במטבע מקומי
12,766	15,134	10 פיקדונות הממשלה
170,224	206,503	11 פיקדונות התאגידים הבנקאיים
115,934	104,934	13 מק"ם
6,243	6,651	14 התחייבויות אחרות
305,167	333,222	סך כל ההתחייבויות במטבע מקומי
398,305	429,924	סך כל ההתחייבויות
26,710	25,564	15 חשבונות שיערוך
		הון הבנק
3,985	3,985	16 הון מניות וקרן שמורה
(60,124)	(65,450)	יתרת הפסד
(56,139)	(61,465)	סך כל הון הבנק (גירעון)
368,876	394,023	סך הכול

הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

עירית מנדלסון

מנהלת מחלקת החשבות
ומערכות התשלומים והסליקה

חזי כאלו

מנכ"ל הבנק

אורי גילי

יו"ר המועצה המינהלית

ד"ר קרנית פלוג

נגידת הבנק

15 במאי 2017

(מיליוני שקלים חדשים, סכומים מדווחים)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2015	2016	ביאור
הכנסות ריבית		
1,539	2,424	18 מנכסים במטבע חוץ בחו"ל
605	419	19 מהממשלה
1	1	20 אחרות
2,145	2,844	סך כל הכנסות הריבית
הוצאות ריבית		
510	288	21 לבנקים ולציבור
233	287	22 לממשלה
78	79	23 אחרות
821	654	סך כל הוצאות הריבית
1,324	2,190	הכנסות הריבית, נטו
הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות		
1,417	622	24 מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים
(9,986)	(7,053)	25 מהפרשי שערים
(29)	(23)	26 שונות
(8,598)	(6,454)	סך כל ההוצאות הפיננסיות האחרות
(7,274)	(4,264)	הפסד מפעולות פיננסיות
(70)	(202)	הוצאות על הדפסת כסף וטביעת מעות
(673)	(675)	הוצאות הנהלה וכלליות
(54)	(185)	הוצאות אחרות
(8,071)	(5,326)	הפסד לשנה

הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוח על השינויים בהון (הגירעון בהון)

(מיליוני שקלים חדשים, סכומים מדווחים)

הון מניות וקרן שמורה	יתרת הפסד	סך כל ההון	
3,985	(52,053)	(48,068)	יתרה ליום 1 בינואר 2015
-	(8,071)	(8,071)	הפסד לשנה
3,985	(60,124)	(56,139)	יתרה ליום 31 בדצמבר 2015
-	(5,326)	(5,326)	הפסד לשנה
3,985	(65,450)	(61,465)	יתרה ליום 31 בדצמבר 2016
הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.			

ביאורים לדוחות הכספיים

1. עיקרי המדיניות החשבונאית

א. כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP), תוך התאמתם לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כפי שמקובל גם בבנקים מרכזיים אחרים. הנושאים העיקריים, שהוצגו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בבנקים מרכזיים, הם:

- (1) חשבונות שיערוך – כמפורט להלן בסעיף יג.
- (2) דוחות על תזרימי המזומנים – כמפורט להלן בסעיף כ.

ב. הגדרות

בדוחות כספיים אלה:

- (1) **הבנק** – בנק ישראל.
- (2) **מדד** – מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- (3) **סכום מותאם** – סכום נומינלי היסטורי, שהותאם למדד בגין חודש דצמבר 2003, על פי הוראות גילויי דעת 23 ו-36 של לשכת רואי החשבון בישראל.
- (4) **סכום מדווח** – סכום המותאם למועד המעבר (31 בדצמבר 2003), בתוספת סכומים בערכים נומינליים שנוספו לאחר מועד המעבר ובניכוי סכומים שנגרעו לאחר מועד המעבר.
- (5) **דיווח כספי נומינלי** – דיווח כספי המבוסס על סכומים מדווחים.
- (6) **שווי הוגן** – הסכום שבו היה אפשר לרכוש או למכור נכס (ליטול או לפרוע התחייבות) בעסקה שוטפת בין צדדים בלתי תלויים הפועלים בהתאם לרצונם.

ג. דוחות כספיים בסכומים מדווחים

- (1) בחודש אוקטובר 2001 פרסם המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות את תקן חשבונאות מס' 12 בדבר "הפסקת ההתאמה של דוחות כספיים". בהתאם לתקן זה, ובהתאם לתקן חשבונאות מס' 17, שפורסם בחודש דצמבר 2002, הופסקה ההתאמה של הדוחות הכספיים לאינפלציה ביום 1 בינואר 2004.
- (2) הבנק ערך את דוחותיו הכספיים בעבר על בסיס המוסכמה של העלות ההיסטורית, ללא התחשבות בשינויים בכוח הקנייה של המטבע הישראלי. בדוחות הכספיים לשנת 2005 מספרי ההשוואה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2003 חושבו מחדש על בסיס העלות ההיסטורית המותאמת למדד המחירים לצרכן, כנדרש על פי תקן חשבונאות מס' 12, לצורך המעבר לדיווח לפי סכומים מדווחים.

- הסכומים המותאמים ליום 31 בדצמבר 2003 שימשו נקודת מוצא לדיווח הכספי הנומינלי החל מיום 1 בינואר 2004. תוספות וגרועות במהלך התקופה נכללו בערכים נומינליים.
- (3) סכומי הנכסים הלא-כספיים אינם מייצגים בהכרח את שווי המימוש או את השווי הכלכלי העדכני, אלא רק את הסכומים המדווחים של אותם נכסים.
- (4) בדוחות הכספיים "עלות" משמעותה עלות בסכום מדווח.

ד. עקרונות הדיווח

- (1) מאזן
- א. פריטים לא-כספיים (רכוש קבוע והשקעות המוצגות על פי העלות) מוצגים בסכומים מדווחים.
- ב. פריטים כספיים מוצגים במאזן בערכים נומינליים לתאריך המאזן.
- ג. המאזן מוצג על פי מבנה המותאם לבנקים מרכזיים.
- (2) דוח רווח והפסד
- א. הכנסות והוצאות הנובעות מפריטים לא-כספיים (כגון פחת, הוצאות והכנסות מראש), או מהפרשות הכלולות במאזן, נגזרות מהתנועה בין הסכום המדווח ביתרת הפתיחה לבין הסכום המדווח ביתרת הסגירה.
- ב. יתר רכיבי דוח הרווח וההפסד (כגון הכנסות הריבית והוצאות הריבית) מוצגים בערכים נומינליים.
- (3) דוח על השינויים בהון
- על פי סעיף 76 לחוק בנק ישראל התש"ע-2010, בתום שלושה חודשים מתום כל שנה יעביר הבנק בפועל לממשלה רווחים בהתאם להוראות אלה:
- א. אם ההון יעמוד על שיעור של 2.5% או יותר מסך הנכסים, יועבר לממשלה סכום השווה לרווח הנקי, בניכוי יתרת העודפים אם היא שלילית.
- ב. אם ההון יעמוד על שיעור העולה על אחוז אחד מסך הנכסים, אך פחות מ-2.5% מסך הנכסים, יועבר לממשלה סכום השווה ל-50% מהרווח הנקי, בניכוי יתרת העודפים אם היא שלילית.
- ג. אם ההון יעמוד על שיעור של אחוז אחד או פחות מסך הנכסים, לא יועברו רווחים.
- הבנק רשאי לרשום קרנות הון הנובעות מכללים חשבונאיים - ובלבד שיתרת הרווח הנקי שלא הועברה לממשלה כאמור לעיל תצטרף ליתרת העודפים, ולא תוכר כפריט הוני אחר, אלא אם כן הוסכם אחרת בין הנגידה לבין שר האוצר.
- בהתאם להוראות אלה, נכון ליום 31 בדצמבר 2016, לא נוצרה חבות להעברת כספים לממשלה.

ה. השימוש באומדנים

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים נדרשת הנהלת הבנק להשתמש באומדנים והערכות לגבי עסקאות או עניינים שהשפעתם הסופית על הדוחות הכספיים אינה ניתנת לקביעה מדויקת בעת עריכת הדוחות. אך שהאומדנים או ההערכות נעשים לפי מיטב שיקול הדעת של ההנהלה, ההשפעה הסופית של עסקאות או עניינים כאמור עשויה להיות שונה מזו של האומדנים או של ההערכות לגביהם.

1. הכרה בהכנסה

הכנסות והוצאות נזקפות לרווח וההפסד על בסיס צבירה.

רווחים או הפסדים ממומשים הנובעים ממטבע חוץ ומניירות ערך במטבע מקומי ובמטבע חוץ מועברים לדוח הרווח וההפסד. רווחים או הפסדים אלו מחושבים על בסיס העלות הממוצעת של היתרות באותו הנכס.

רווחים לא-ממומשים אינם מועברים לדוח הרווח וההפסד, אלא נזקפים במאזן לחשבון שיערוך. הפסדים לא-ממומשים מועברים לדוח הרווח וההפסד, לאחר קיזוז רווחים שלא מומשו באותו הנכס. הפסדים אלו נובעים מהפער בין העלות הממוצעת של נכס לבין השווי ההוגן שלו. הפסדים לא-ממומשים מניירות ערך במטבע חוץ, מניירות ערך במטבע מקומי או ממטבע חוץ מסוים לא מקוזזים כנגד רווח לא-ממומש מניירות ערך או ממטבעות חוץ אחרים. הפסדים שהוכרו בדוח הרווח וההפסד לא יקוזזו כנגד רווחים לא-ממומשים שייצברו בעתיד.

2. ניירות ערך

1) ניירות ערך במטבע חוץ

ניירות ערך סחירים במטבע חוץ מוצגים במאזן לפי שוויים ההוגן לתאריך המאזן. השווי ההוגן של ניירות ערך שיש להם מחיר מצוטט מתבסס על מחירי השוק. ניירות ערך שאין להם ציטוט משוערכים על פי נתונים המתקבלים ממקורות חיצוניים.

העלות המותאמת של אגרות החוב היא ערכם הנקוב בתוספת הריבית, הפרשי ההצמדה ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה. הפרמיה או הניכיון מופחתים על פני התקופה שממועד רכישת נייר הערך ועד למועד פדיונו.

ההפרש שבין העלות המקורית של ניירות הערך לבין ערכם הנקוב בתוספת הריבית ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה, נזקף לדוח הרווח וההפסד.

הפרשי הצמדה למדד המתפרסם כח"ל שנצברו על הקרן וטרם מומשו, וכן ההפרש שבין השווי ההוגן של ניירות הערך לבין עלותם המותאמת, לגבי כל נייר ערך, נזקפים לחשבון השיערוך במאזן. הכנסות הריבית והפחתות הפרמיה או הניכיון מוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

הכנסות ממימוש ניירות ערך מוצגות בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

יתרת ההפסד הלא-ממומש, המחושבת לגבי כל נייר ערך בנפרד, נזקפת לדוח הרווח וההפסד בסוף השנה ומוצגת בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

2) ניירות ערך במטבע מקומי

ניירות ערך ממשלתיים סחירים במטבע מקומי מוצגים במאזן לפי שוויים ההוגן לתאריך המאזן. ההפרש שבין העלות המקורית של ניירות הערך לבין ערכם הנקוב, בתוספת הריבית ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה, נזקף לדוח הרווח וההפסד.

הפרשי הצמדה למדד שנצברו על הקרן וטרם מומשו, וכן ההפרש שבין השווי ההוגן של ניירות הערך לבין עלותם המותאמת, נזקפים לחשבון השיערוך במאזן.

הכנסות הריבית והפחתות הפרמיה או הניכיון מוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מהממשלה". יתרת ההפסד הלא-ממומש, המחושבת לגבי כל נייר ערך בנפרד, נזקפת לדוח הרווח וההפסד בסוף השנה ומוצגת בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

ח. מוסדות כספיים בין-לאומיים

1) קרן המטבע הבין-לאומית

ההשתתפות בקרן המטבע הבין-לאומית (להלן - הקרן) מנוהלת במטבע SDR ומוצגת בשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן. (ראו ביאורים 3 ו-12).

2) יתרות בגין מוסדות כספיים בין-לאומיים

ההשתתפות של בנק ישראל במוסדות הכספיים הבין-לאומיים האחרים מוצגת בסעיף "מוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד הנכסים לפי העלות במטבע ההשתתפות, מתורגמת לשער החליפין במועד העסקה, בהתאמות הנדרשות לדיווח בערכים מדווחים בהתאם לתקן חשבונאות מס' 12 בדבר "הפסקת ההתאמה של דוחות כספיים".

ההתחייבות למוסדות כספיים בין-לאומיים מוצגת בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות" בצד ההתחייבויות.

ט. רכוש קבוע

- 1) הנכסים הקבועים מוצגים על בסיס העלות בניכוי פחת שנצבר. העלות כוללת הוצאות הניתנות לייחוס ישיר לרכישת הנכס.
- 2) שיפורים ושכלולים נזקפים לעלות הנכסים, ומופחתים לאורך כל תקופת חייהם, ואילו הוצאות אחזקה ותיקונים נזקפות לדוח הרווח וההפסד עם התהוותן.
- 3) הפחת מחושב לפי שיטת הקו הישר, על בסיס משך השימוש המשווער בנכסים:
 - מבנים – 50 עד 67 שנים;
 - כלי רכב – 6.5 שנים;
 - מחשבים – 4 שנים;
 - ציוד – 10 שנים.
- 4) תוכנות שאינן חלק אינטגרלי מהחומרה המתייחסת אליהן מוצגות במסגרת הרכוש הקבוע על בסיס העלות ומופחתות בקו ישר על פני ארבע שנים.

י. שטרי כסף ומעות במחזור

שטרי כסף ומעות במחזור שהונפקו על ידי הבנק מבטאים את התחייבות הבנק כלפי המחזיקים בהם. ההתחייבות מוצגת במאזן הבנק לפי הערך הנקוב.

יא. מילווה קצר מועד

יתרת המילווה קצר המועד (להלן - מק"ם) המוצגת במאזן הבנק מבטאת את מחיר הפדיון של המילווה שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון שטרם הופחתה. מק"ם שנמכר מהממשלה לבנק ישראל אך טרם נמכר לציבור אינו כלול ביתרת המק"ם.

המק"ם מונפק לתקופה של עד שנה. סכום הניכיון הוא ההפרש בין מחיר הפדיון של המילווה לבין התמורה ממכירתו לציבור.

הניכיון מופחת על פני התקופה שממועד הנפקת המק"ם ועד למועד פדיונו. הוצאות הפחתת הניכיון בגין יתרת המילווה שבידי הציבור מוצגות בדוח הרווח וההפסד בסעיף "הוצאות ריבית לבנקים ולציבור".

י. התחייבויות בגין זכויות עובדים

בגין כל ההתחייבויות הקשורות ליחסי עובד-מעביד ישנן עתודות מתאימות - על פי דין, הסכם, נוהג וציפיות ההנהלה.

ההתחייבויות לפנסיה ולתשלומי פרישה מחושבת על ידי אקטואר מומחה בשיטת הערכה של ההטבות הנצברות ובהתחשב בהסתברויות על בסיס ניסיון העבר. שיעור ההיוון של העתודות הוא על פי שיעור היוון המבוסס על עקום ריבית של אג"ח ממשלתיות בישראל, ושיעור עליית השכר בעתיד מוערך על ידי ההנהלה ועל בסיס ניסיון העבר.

ההפרשה לחופשה מחושבת על בסיס צבירת ימי חופשה והשכר הקובע לפדיון חופשה ליום 31 באוקטובר. ההפרשה בהתחייבויות הנובע מההפרש בין צבירת ימי חופשה ליום 31 באוקטובר לבין צבירתם ליום 31 בדצמבר אינו מהותי (ראו ביאור 14).

התחייבויות בגין זכויות עובדים מוצגות בסעיף "התחייבויות אחרות" במטבע מקומי.

יג. חשבונות שיערוך

להלן סוגי חשבונות השיערוך:

1) חשבונות השיערוך הכוללים רווחים לא-ממומשים מהפרשי שער על היתרות הנקובות במטבע חוץ ורווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד ושיערוך של ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ובמטבע חוץ לשוויים ההוגן.

חשבונות שיערוך אלה מנוהלים לכל פריט (מטבע, נייר ערך) בנפרד ומועברים לדוח הרווח וההפסד בעת מימוש אותו פריט או חלק ממנו. אין קיזוז בין סוגי פריטים שונים. חשבונות השיערוך בגין תיקים מסוימים בניהול חיצוני מנוהלים ברמת התיק.

יתרת ההפסד בחשבונות השיערוך לגבי כל פריט (מטבע, נייר ערך), הנובעת מהפרשי הצמדה והפרשי מחירים בניירות ערך במטבע מקומי ובמטבע חוץ ומהפרשי שערים ביתרות הנקובות במטבע חוץ, מועברת בסוף השנה לדוח הרווח וההפסד (ראו גם סעיף ו' לעיל).

2) חשבון שיערוך הכולל רווחים או הפסדים לא ממומשים הנובעים משינויים בהנחות האקטואריות בחישוב ההפרשה לפנסיה. לפיכך, אם נצברו הפסדים לא ממומשים לסוף שנה, יתרת החשבון תהיה שלילית.

יד. מטבע חוץ

הנכסים וההתחייבויות הנקובים במטבע חוץ, או צמודים למטבע חוץ, מוצגים בשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן.

ההכנסות וההוצאות במטבע חוץ כלולות בדוח הרווח וההפסד לפי השערים היציגים ששררו ביום הערך של ביצוע כל פעולה.

הפרשי שער מהתאמת הנכסים וההתחייבויות עקב שינויים בשערי החליפין כוללים הפרשי שערים ממומשים ולא-ממומשים.

רווחים או הפסדים מהפרשי שער ממומשים נזקפים לדוח רווח והפסד. הפרשי שערים לא-ממומשים נזקפים לחשבונות השיערוך במאזן לגבי כל מטבע חוץ בנפרד.

יתרת הפסד בחשבונות השיערוך לסוף השנה מועברת לדוח הרווח וההפסד, ולא תקוזז בעתיד מהרווחים הלא-ממומשים. הפסדים לא-ממומשים במטבע אחד אינם מקוזזים כנגד רווחים לא-ממומשים במטבע אחר.

להלן נתונים על שערי החליפין של השקל מול מספר מטבעות עיקריים:

שיעור השינוי		ליום 31 בדצמבר			
2015	2016	2014	2015	2016	
(אחוזים)		(שקלים חדשים)			
0.3	(1.5)	3.8890	3.9020	3.8450	דולר ארה"ב
(10.1)	(4.8)	4.7246	4.2468	4.0438	אירו
(4.6)	(18.3)	6.0636	5.7840	4.7252	לירה שטרלינג
(4.0)	(4.4)	5.6344	5.4071	5.1689	זכויות משיכה מיוחדות (SDR) ¹
1) שער ה-SDR ממורסם על ידי קרן המטבע הבין לאומית ונקבע לפי סל משוקלל של ארבעה מטבעות - דולר של ארה"ב, אירו, יין יפני ולירה שטרלינג.					

ט. הצמדה

נקבים והתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן בישראל מוצגים לפי תנאי ההצמדה שנקבעו לגבי כל יתרה.

להלן נתונים על מדד המחירים לצרכן (על בסיס ממוצע 2002):

שיעור השינוי		ליום 31 בדצמבר			
2015	2016	2014	2015	2016	
(אחוזים)		(נקודות)			
(0.9)	(0.3)	124.3	123.2	122.8	מדד המחירים לצרכן לחודש נובמבר
(1.0)	(0.2)	124.3	123.1	122.8	לחודש דצמבר

ז. שיעורי ריבית

חלק מהריביות הנגבות או משולמות על ידי בנק ישראל, מבוססות על ריבית בנק ישראל או על ריבית הבסיסית (prime).

להלן נתונים על שיעורי הריביות:

שיעור השינוי		ליום 31 בדצמבר			
2015	2016	2014	2015	2016	
(אחוזים)					
(60.0)	-	0.25	0.10	0.10	ריבית בנק ישראל
(8.6)	-	1.75	1.60	1.60	ריבית הפריים

יז. מכשירים פיננסיים

הבנק משתמש במכשירים פיננסיים בפעילותו בתחום המוניטרי ובתחום מטבע החוץ, בישראל ומחוץ לישראל.

1) מכשירים פיננסיים בפעילות בישראל:

עסקאות עתידיות המרות שקל/דולר (Forwards)

העסקאות מוצגות במאזן נטו בסעיף "נכסים אחרים" או "התחייבויות אחרות" במטבע חוץ: קבלת דולרים בעתיד בניכוי מסירת שקלים בעתיד. בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

2) מכשירים פיננסיים בפעילות מחוץ לישראל:

א. עסקאות מכר חוזר (Reverse Repurchase Agreements - R. Repo)

עסקאות רכש חוזר (Repurchase Agreement - Repo).

הבנק מבצע עסקאות מכר חוזר (R. Repo). עסקאות אלו מטופלות כחוב מובטח ומוצגות בסעיף "ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר". ניירות ערך שנרכשו במסגרת זו אינם מוצגים במאזן. בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

הבנק מבצע גם עסקאות רכש חוזר (Repo). עסקה כזאת מורכבת ממכירת ניירות ערך בכפיפות להסכם בדבר רכישתם בעתיד. העסקה מטופלת כחוב מובטח, ולפיכך ניירות הערך שנמכרו במסגרתה לא נגרעים מנכסי הבנק. ההתחייבות לרכישת ניירות הערך כלולה בסעיף "ניירות ערך שנמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר". בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

ב. עסקאות החלף (Swaps) ועסקאות עתידיות (Forwards) בין מטבעות חוץ

עסקאות אלו כלולות במאזן לפי סכום ההפרש שבין קבלת מטבע חוץ למסירת מטבע חוץ בעתיד, בתוספת יתרת הפרמיה שלא הופחתה ומוצגות במאזן בסעיף "מכשירים פיננסיים נגזרים". בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

ג. עסקאות עתידיות (Futures)

יתרת החוזים העתידיים לתאריך הדוח הכספי, בשווים ההוגן, מוצגת בביאור 17 - "התקשרויות, מכשירים פיננסיים והתחייבויות תלויות". בדוח הרווח וההפסד נרשם השינוי בשער החוזים בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות - מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

יח. קיזוז יתרות כספיות

נכסים כספיים והתחייבויות כספיות מוצגים במאזן בסכום נטו רק כאשר יש לבנק זכות חוקית לקיזוז, הניתנת לאכיפה, וכן כאשר יש כוונה לפרוץ את הנכס וההתחייבות על בסיס נטו או לממש את הנכס ולפרוץ את ההתחייבות בו-זמנית.

יט. ירידת ערך נכסים

הבנק מיישם את תקן חשבונאות מספר 15 (מתוקן) בדבר ירידת ערך נכסים (להלן - התקן). התקן קובע נהלים שעל הבנק ליישם כדי להבטיח שנכסיו במאזן (אשר עליהם חל התקן) לא יוצגו בסכום העולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, שהוא מחיר המכירה נטו, או שווי השימוש (הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנכוע מהשימוש בנכס וממימושו), הגבוה שבהם. התקן חל על כל הנכסים במאזן, למעט נכסים כספיים. כן קובע התקן את כללי ההצגה והגילוי לגבי נכסים שערכם ירד. כאשר ערכו של נכס במאזן עולה על הסכום בר-ההשבה שלו, הבנק מכיר בהפסד מירידת הערך בגובה הפער שבין ערכו של הנכס בספרים לסכום בר-ההשבה שלו. הפסד שהוכר כאמור יבוטל רק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו בקביעת הסכום בר-ההשבה של הנכס מהמועד שבו הוכר ההפסד האחרון מירידת ערך.

כ. דוח על תזרימי מזומנים

דוחות כספיים אלה אינם כוללים דוחות על תזרימי המזומנים, משום שבאלה אין מידע משמעותי מעבר למופיע בדוחות הכספיים; זאת גם בהתאם למקובל בחלק מהבנקים המרכזיים בעולם.

כא. מסים

על פי חוק בנק ישראל התש"ע-2010 לעניין תשלום מסים, ארנונות, אגרות ותשלומי חובה אחרים דין הבנק כדין המדינה.

2. נכסים והתחייבויות במטבע חוץ בחו"ל

יתרות מטבע חוץ

בניתוח כלכלי, כפי שמוצא בדברי ההסבר, ההתייחסות היא ליתרות מטבע החוץ המורכבות מיתרת הסעיף "נכסים במטבע חוץ בחו"ל" בניכוי יתרת הסעיף "התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל". מדיניות ההשקעה של בנק ישראל מתייחסת ליתרות אלו.

להלן הרכב יתרות מטבע החוץ:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	2015	2016	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים חדשים)		
91,555	99,996	357,249	384,483	הנכסים במטבע חוץ בחו"ל
(980)	(1,549)	(3,826)	(5,955)	בניכוי ההתחייבויות במטבע חוץ לחו"ל
90,575	98,447	353,423	378,528	סך כל יתרות מטבע החוץ¹
(1) יתרות מטבע חוץ כוללות יתרות בגין ביטחונות על עסקאות עתידיות, המוצגות בצד הנכסים בסעיף "נכסים אחרים" במטבע חוץ בחו"ל ובצד ההתחייבויות בסעיף "התחייבויות אחרות" במטבע חוץ לחו"ל.				

במספרי השוואה לשנת 2015 סווג סכום של כ-3,315 מיליון ש"ח מהסעיף "ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר" לסעיף "חשבונות עובר ושבי". סעיפים אלה מוצגים במאזן כ"נכסים במטבע חוץ בחו"ל".

3. קרן המטבע הבין-לאומית¹

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	2015	2016	
(מיליוני SDR)		(מיליוני שקלים חדשים)		
1,061	1,921	5,738	9,929	המכסה בקרן המטבע הבין-לאומית
(780)	(1,889)	(4,218)	(9,763)	בניכוי ההתחייבות בגין המכסה
281	32	1,520	166	Reserve Tranche
48	59	261	305	NAB הלוואות
849	780	4,591	4,034	זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)
1,178	871	6,372	4,505	סך כל היתרה בקרן המטבע הבין-לאומית
(1) היתרות נושאות ריבית בהתאם לתנאי הקרן.				

א. השתתפות בנק ישראל בקרן המטבע הבין-לאומית

לכל מדינה החברה בקרן המטבע הבין-לאומית יש מכסה (Quota) להשתתפות בהון הקרן, מכסה הנקובה במטבע SDR. חלק מהמכסה, המשולם במזומן (Reserve Tranche), מועבר לקרן במטבע חוץ וניתן למשיכה על ידי המדינה, וחלקה האחר מופקד בבנק המרכזי של המדינה בפקדונות ובשטרות צמודים ל-SDR.

בשנת 2011 בוצעה רפורמה במכסות ובזכויות ההצבעה בקרן המטבע: בשלב הראשון, שנכנס לתוקף במאוס 2011, הוגדלה המכסה של ישראל בכ-133 מיליוני SDR, ליתרה בסך כ-1,061 מיליוני SDR; בפברואר 2016 בוצע השלב השני, שבמסגרתו הוגדלה המכסה של ישראל בקרן המטבע בכ-860 מיליוני SDR, לכ-1,921 מיליוני SDR.

מאז שנת 1999 משולבת ישראל בתוכנית העסקאות הפיננסיות של קרן המטבע (Financial Transaction Plan). התוכנית היא מנגנון שבאמצעותו מדינה החברה בקרן יכולה להחליף עמה SDR או מטבע זר תמורת המטבע המקומי שלה, ומדינה אחרת מתבקשת לבצע החלפה נגדית. ביצוע פעולות במסגרת תוכנית זו משנה את הרכב המכסה, בין חלק המכסה המשולם במזומן (ה-Reserve Tranche) לבין החלק האחר של המכסה הכולל פיקדונות ושטרות המופקדים בבנק המרכזי (התחייבות בגין המכסה).

ב. הלוואות NAB

בשנת 2010 הצטרפה מדינת ישראל להסדר של קרן המטבע בשם NAB (New Arrangements to Borrow).

על פי ההסדר מדינות, וביניהן ישראל, מעמידות לקרן קו אשראי, ובמסגרתו ניתנות הלוואות שמועד פירעונן הוא כעבור עשר שנים. עם זאת יש אפשרות שההלוואות יוחזרו לישראל, על פי בקשתה, במועד מוקדם יותר - במקרה שהמדינה תזדקק לכספים אלו.

נכון ליום 31 בדצמבר 2016, העניק הבנק הלוואות נושאות ריבית בהתאם לתנאי הקרן, בסך כולל של כ-59 מיליוני SDR (305 מיליוני שקלים חדשים).

במקביל להגדלת המכסה של ישראל בקרן המטבע בפברואר 2016, פחתה תקרת קו האשראי שבנק ישראל מעמיד לשימוש הקרן מ-500 מיליוני SDR (2,704 מיליוני שקלים חדשים) ביום 31 בדצמבר 2015 ל-340 מיליוני SDR (1,757 מיליוני שקלים חדשים) ביום 31 בדצמבר 2016.

ג. זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)

היתרה כוללת זכויות משיכה מיוחדות שקרן המטבע הבין-לאומית הקצתה למדינת ישראל. כנגד הקצאות אלו יש לבנק ישראל התחייבות ללא מועד פירעון כלפי הקרן, וזו מוצגת בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות" בצד ההתחייבויות.

המדינה אינה חייבת להחזיק את כל זכויות המשיכה המיוחדות שהוקצו לה. בסוף שנת 2009 הצטרפה ישראל לתוכנית נוספת של קרן המטבע, "הסכם התנדבותי לרכישה ומכירה של זכויות משיכה מיוחדות" (Voluntary arrangement for the purchase and sale of SDRs). במסגרת תוכנית זו מדינת ישראל עשויה להתבקש למכור או לקנות SDR ממדינות החברות בקרן, על פי הנחיות הקרן. פעולות אלו נרשמות בסעיף "זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)".

על פי הסכם זה, המסגרת של התוכנית הוגדרה כך שהחזקות ה-SDR של ישראל יהיו בטווח שבין 50 אחוזים מסך ה-SDR שקרן המטבע הקצתה לישראל (קרן המטבע הקצתה לישראל 884 מיליון SDR)

לבין מקסימום של 145 אחוזים מההקצאה. קרן המטבע התחייבה להתייעץ עם ישראל לפני כל בקשה לקנייה או מכירה של SDR במסגרת התוכנית.

4. אשראי לממשלה

הסעיף כולל אשראי בגין קרנות דו-לאומיות אשר ניתן לממשלת ישראל לצורך השקעה משותפת עם ממשלת ארה"ב בקרנות דו-לאומיות למחקר, לפיתוח תעשייתי ולמדע. כספי הקרנות הופקדו על ידי הקרנות כפיקדונות בבנק ישראל ומוצגים במאזן בצד ההתחייבויות בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות" במטבע חוץ. הן האשראי והן פיקדונות הקרן נושאים ריבית קבועה של 4.125%-4%, או ריבית על בסיס הליבור.

5. ניירות ערך סחירים

הסעיף כולל ניירות ערך ממשלתיים סחירים במטבע מקומי, הצמודים למדד המחירים לצרכן הידוע בתאריך המאזן וכן ניירות ערך לא-צמודים. ניירות הערך מוצגים לפי שוויים ההוגן.

6. נכסים אחרים

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
74	72	הלוואות לעובדים
5	4	חייבים שונים
79	76	סך כל הנכסים האחרים

7. מוסדות כספיים בין-לאומיים

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
282	282	השקעה במניות ה-BIS
659	-	יתרות בגין מוסדות כספיים בין-לאומיים אחרים ¹
941	282	סך הכול

(1) היתרות הן בגין המוסדות הבאים:

(א) The World Bank Group

1. IBRD - International Bank for Reconstruction and Development

2. IDA - International Development Association

3. MIGA - Multilateral Investment Guarantee Agency

4. IFC - International Finance Corporation

(ב) EBRD - European Bank for Reconstruction and Development

(ג) IDB - Inter-American Development Bank

IIC - Inter-American Investment Corporation

בדצמבר 2016 נחתם הסכם בין בנק ישראל לממשלת ישראל להעברת ייצוג המדינה מבנק ישראל לממשלה במוסדות הבין-לאומיים הבאים: קבוצת הבנק העולמי, קבוצת הבנק הבין-אמריקאי לפיתוח, והבנק האירופי לשיקום ופיתוח. כחלק מהסכם זה שילמה הממשלה לבנק ישראל את שווי ההוגן של המניות שבנק ישראל רכש בארגונים אלו. הממשלה התחייבה לשאת בכל התשלומים וההתחייבויות במסגרת חברות המדינה במוסדות אלו לרבות אלה שבהם נשא או להם התחייב בנק ישראל. בעת ההשקעות במוסדות הבין-לאומיים, בנק ישראל נדרש לרכוש לקבל על עצמו התחייבויות נוספות כלפי המוסדות מעבר לסכומי ההשקעות בפועל לתשלום עפ"י דרישה, (Capital Callable), שאותן יוכלו המוסדות לממש רק בעת הצורך. אפשרות שסבירות התממשותה נמוכה. יתרת ההתחייבויות האמורות ליום 31 בדצמבר 2016 עומדת על 4,342 מיליוני שקלים חדשים. (ליום 31 בדצמבר - 2015 בסך 4,346 מיליוני שקלים חדשים).

נכון למועד פרסום הדוחות, טרם הוסדרה העברת האחריות בגין ההתחייבויות הנוספות, כאמור מול המוסדות, בנק ישראל והממשלה פועלים להסדרתה.

8. רכוש קבוע

סך הכול	מחשבים, תוכנות וכלי רכב	ציוד וריהוט,	קרקע ומבנים ¹
(מיליוני שקלים חדשים)			
עלות			
יתרה ליום 1 בינואר 2016	281	365	646
תוספות	24	36	60
גריעות	-	(1)	(1)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2016	305	400	705
פחת שנצבר			
יתרה ליום 1 בינואר 2016	56	204	260
תוספות	12	41	53
גריעות	-	(1)	(1)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2016	68	244	312
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר 2016	237	156	393
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר 2015	225	161	386

(1) הקרקע בקריה בירושלים, שעלותה והעלות המופחתת של המבנים שעליה ליום 31 בדצמבר 2016 הן בסך כ-211 מיליוני שקלים חדשים (ליום 31 בדצמבר 2015 כ-192 מיליוני שקלים חדשים), חכורה מרשות מקרקעי ישראל עד ליום 30 ביוני 2016. נכון למועד פרסום הדוח הבנק פועל מול רשות מקרקעי ישראל להארכת הסכם החכירה.

9. שטרי כסף ומעות במחזור

ליום 31 בדצמבר 2015		ליום 31 בדצמבר 2016		
שקלים חדשים	הכמות	שקלים חדשים	הכמות	
(מיליונים)		(מיליונים)		
				שטרי כסף ומעות במחזור
746	37.28	791	39.54	עשרים שקלים חדשים
2,986	59.72	3,031	60.62	חמישים שקלים חדשים
16,489	164.89	16,859	168.59	מאה שקלים חדשים
51,189	255.94	53,120	265.60	מאתיים שקלים חדשים
2,070		2,188		מעות במחזור
2		2		אחר ¹
5		5		שטרות ומעות זיכרון
73,487		75,996		סך הכול

1) היתרה עיקרה פריטי מטבע מיוחדים הנמצאים במחזור.

(1) היתרה עיקרה פריטי מטבע מיוחדים הנמצאים במחזור.

10. פיקדונות הממשלה

יתרות הממשלה מורכבות מיתרות במטבע מקומי ויתרות במטבע חוץ. כל יתרות הממשלה בבנק ישראל (למעט מספר יתרות חריגות) ניתנות לקיזוז ביניהן.

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	2015	2016	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים חדשים)		
				פיקדונות במטבע חוץ¹
2,317	2,212	9,040	8,506	פיקדונות שוטפים
188	202	735	776	פיקדון אחר
2,505	2,414	9,775	9,282	סך כל הפיקדונות במטבע חוץ
		12,766	15,134	פיקדונות במטבע מקומי² - שוטפים
		22,541	24,416	סך כל פיקדונות הממשלה

(1) פיקדונות הממשלה במטבע חוץ
הפיקדונות השוטפים משמשים למימון הפעילות התקציבית. על חלק מפיקדונות הממשלה במטבע חוץ משולמת ריבית, בגובה שיעור הריבית על שטרי אוצר אמריקאים שמועד פדיונם הממוצע הוא כעבור 6 חודשים. שיעור הריבית הממוצע עמד בשנת 2016 על 0.42% (בשנת 2015 - 0.14%).

(2) פיקדונות הממשלה במטבע מקומי
הפיקדונות השוטפים והיתרות המשמשות להשאלת אג"ח מיועדים למימון הפעילות התקציבית. על הפיקדונות השוטפים במטבע מקומי נגבית (ביתרת חובה) או משולמת (ביתרת זכות) ריבית בגובה הריבית הבסיסית (prime). השיעור הממוצע של הריבית הבסיסית עמד בשנת 2016 על 1.6% (בשנת 2015 - 1.62%). זאת למעט יתרות הממשלה המשמשות להשאלת אג"ח ויתרות ממשלה נוספות שבגינן נגבית ריבית שונה.

11. פיקדונות התאגידים הבנקאיים

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	2015	2016	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים חדשים)		
291	201	1,136	772	פיקדונות במטבע חוץ¹ (פמ"ח)
				פיקדונות במטבע מקומי²
		144,000	172,001	פיקדונות לזמן קצוב
		26,224	34,502	פיקדונות עובר ושב
		170,224	206,503	סך כל הפיקדונות במטבע מקומי
		171,360	207,275	סך כל פיקדונות התאגידים הבנקאיים

- (1) פיקדונות במטבע חוץ
- פיקדונות עובר ושב במטבע חוץ (פמ"ח) משמשים נכס מזיל כנגד פיקדונות של תושבי חוץ במטבע חוץ. חובת הנזילות נעה בין 0% ל-6%, בהתאם לתקופת הפיקדון.
- (2) פיקדונות במטבע מקומי
- א) בנק ישראל מקבל מהתאגידים הבנקאיים פיקדונות לזמן קצוב בשקלים חדשים. הפיקדונות מתקבלים במכרז לתקופות של יום, שבוע וחודש. פיקדונות אלו אינם משמשים נכס מזיל כנגד חובת הנזילות של התאגידים הבנקאיים. נוסף על כך מתקבלים פיקדונות במסגרת חלון הפיקדונות שעומד לרשות התאגידים הבנקאיים, בריבית של 0.1% מתחת לריבית בנק ישראל.
- שיעור הריבית על הפיקדונות בחלון הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2016 עמד על 0.0% (ליום 31 בדצמבר 2015 - 0.0%). שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות בחלון הפיקדונות בשנת 2016 עמד על 0.0% (בשנת 2015 - 0.0%). שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב במכרז ליום 31 בדצמבר 2016 עמד על 0.1% (ליום 31 בדצמבר 2015 - 0.1%).
- שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב במכרז בשנת 2016 עמד על 0.1% (בשנת 2015 - 0.12%).
- ב) פיקדונות עובר ושב של התאגידים הבנקאיים במטבע מקומי משמשים נכס מזיל כנגד פיקדונות במטבע ישראלי ופיקדונות של תושבי ישראל במט"ח. חובת הנזילות נעה בין 0% ל-6%, בהתאם לתקופת הפיקדון.

12. קרן המטבע הבין-לאומית ואחרות

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
4,777	4,568	זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו ¹
137 *	129	אחרות ²
4,914	4,697	סך הכול

- (1) "זכויות משיכה מיוחדות" (SDRs - Special Drawing Rights) הן כספים שמדינות החברות בקרן המטבע הבין-לאומית התחייבו לרכוש מהקרן. להתחייבות זו לא נקבע מועד פירעון והיא נושאת ריבית בהתאם לתנאי הקרן. קרן המטבע מקצה למדינות החברות בה זכויות משיכה מיוחדות באופן יחסי לגודל מכסתן.
- למדינת ישראל הוקצו עד ליום 31 בדצמבר 2016 כ-884 מיליוני SDR.
- (2) הסעיף כולל בעיקר התחייבויות לקרנות דו-לאומיות.
- (*) סווג מחדש

13. מק"ם

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
116,000	104,999	ערך הפדיון של המק"ם שנמכר לציבור
(161)	(138)	בניכוי הניכיון בעת המכירה לציבור
115,839	104,861	התמורה ממכירה של המק"ם לציבור
95	73	בתוספת הפחתת הפרש הניכיון המתייחס לתקופה שעד לתאריך המאזן
115,934	104,934	סך כל יתרת המק"ם

חוק מילווה קצר מועד התשמ"ד-1984 מסמיך את הממשלה להנפיק איגרות חוב שיימכרו לבנק ישראל בלבד. הבנק ימכור אותן לציבור ויקנה אותן ממנו לצורך מילוי תפקידיו. הממשלה חייבת להפקיד בבנק ישראל את מלוא התמורה מאיגרות החוב, ואינה רשאית להשתמש בתמורה זו אלא לשם פירעון המילווה לפי החוק האמור, או לתשלום התשואה עליו. רכישת איגרות החוב מהממשלה על ידי בנק ישראל והפקדת התמורה בגין רכישה זו בבנק ישראל אינן משתקפות במאזן הבנק. יתרת המק"ם המוצגת במאזן הבנק משקפת את מחיר הפדיון של המילווה שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון שטרם הופחתה.

14. התחייבויות אחרות

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
5,982	6,040	התחייבות לפנסיה ולתשלומי פרישה
187	181	התחייבות לזכויות עובדים ואחרות
74	430	זכאים שונים ¹
6,243	6,651	סך כל ההתחייבויות האחרות

(1) היתרה עיקרה התחייבות לגופים המנהלים חשבון בבנק ישראל.

א. התחייבות לפנסיה ולתשלומי פרישה

ההתחייבות לפנסיה מחושבת על פי הסכם הגמלאות לעובדי הבנק וגמלאיו שהחלו בעבודתם לפני חודש ספטמבר 2002 ולשאריהם (ליום 31 בדצמבר 2016 - 248 עובדים ו-854 גמלאים ושארים; ליום 31 בדצמבר 2015 - 271 עובדים ו-842 גמלאים ושארים). ההתחייבות לפנסיה כוללת תשלום קצבאות עתידיות לעובדי הבנק, לעובדי הבנק לשעבר שהפנסיה שלהם מוקפאת, לגמלאים ולשאריהם. נוסף על כך כוללת ההתחייבות תשלום עבור פדיון ימי מחלה בעת הפרישה ומענקי פרישה. התחייבות הבנק מחושבת על בסיס נתוני המשכורות והקצבאות של חודש דצמבר 2016 ומבוססת על חישוב אקטוארי. חישוב זה נערך בשיטת הערכה של ההטבות הנצברות בהתחשב בפרמטרים שונים

- שיעורי הפרישה המוקדמת, שיעורי הפנסיה לשארים ויתומים, רמות הוותק והדרגות של העובדים, שיעורי המס הרלוונטיים ועוד.

החישוב האקטוארי מבוסס על שיעורי התמותה ולוחות דמוגרפיים אחרים, שפרסם אגף שוק ההון, הביטוח והחיסכון של משרד האוצר לקרנות הפנסיה בחוזר פנסיה 1-3-2013 בדבר הכנת תחשיבים אקטואריים. החישוב נעשה בהנחת עליית שכר ריאלית שנתית לעובדים בשיעור של 1.5% ו-3% בהתאם לגיל העובד.

לעובדי הבנק שהחלו בעבודתם לאחר חודש ספטמבר 2002 התחייבות הבנק לתשלום פנסיה ופיצויים מכוסה על ידי הפקדות שוטפות על שם העובדים בקופות מוכרות לפנסיה ופיצויים. הסכומים שהופקדו כאמור אינם בשליטתו ובניהולו של הבנק, ולפיכך לא ניתן להם ולהתחייבויות שבגינם הם הופקדו ביטוי במאזן.

ב. התחייבות לזכויות עובדים ואחרות

סעיף זה כולל התחייבות לחופשה לעובדים בסכום של כ-116 מיליוני שקלים חדשים. (בשנת 2015 - כ-111 מיליוני שקלים חדשים.)

ההתחייבות ליום 31 בדצמבר מחושבת על בסיס צבירת ימי חופשה והשכר הקובע לפדיון חופשה ליום 31 באוקטובר. ההפרש בהתחייבות הנובע מההפרש בין צבירת ימי חופשה ליום 31 באוקטובר לבין צבירתם ליום 31 בדצמבר אינו מהותי.

15. חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא-ממומשים משיערוך הפריטים הבאים (ראו ביאורים 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33, 1.34, 1.35, 1.36, 1.37, 1.38, 1.39, 1.40, 1.41, 1.42, 1.43, 1.44, 1.45, 1.46, 1.47, 1.48, 1.49, 1.50, 1.51, 1.52, 1.53, 1.54, 1.55, 1.56, 1.57, 1.58, 1.59, 1.60, 1.61, 1.62, 1.63, 1.64, 1.65, 1.66, 1.67, 1.68, 1.69, 1.70, 1.71, 1.72, 1.73, 1.74, 1.75, 1.76, 1.77, 1.78, 1.79, 1.80, 1.81, 1.82, 1.83, 1.84, 1.85, 1.86, 1.87, 1.88, 1.89, 1.90, 1.91, 1.92, 1.93, 1.94, 1.95, 1.96, 1.97, 1.98, 1.99, 2.00, 2.01, 2.02, 2.03, 2.04, 2.05, 2.06, 2.07, 2.08, 2.09, 2.10, 2.11, 2.12, 2.13, 2.14, 2.15, 2.16, 2.17, 2.18, 2.19, 2.20, 2.21, 2.22, 2.23, 2.24, 2.25, 2.26, 2.27, 2.28, 2.29, 2.30, 2.31, 2.32, 2.33, 2.34, 2.35, 2.36, 2.37, 2.38, 2.39, 2.40, 2.41, 2.42, 2.43, 2.44, 2.45, 2.46, 2.47, 2.48, 2.49, 2.50, 2.51, 2.52, 2.53, 2.54, 2.55, 2.56, 2.57, 2.58, 2.59, 2.60, 2.61, 2.62, 2.63, 2.64, 2.65, 2.66, 2.67, 2.68, 2.69, 2.70, 2.71, 2.72, 2.73, 2.74, 2.75, 2.76, 2.77, 2.78, 2.79, 2.80, 2.81, 2.82, 2.83, 2.84, 2.85, 2.86, 2.87, 2.88, 2.89, 2.90, 2.91, 2.92, 2.93, 2.94, 2.95, 2.96, 2.97, 2.98, 2.99, 3.00, 3.01, 3.02, 3.03, 3.04, 3.05, 3.06, 3.07, 3.08, 3.09, 3.10, 3.11, 3.12, 3.13, 3.14, 3.15, 3.16, 3.17, 3.18, 3.19, 3.20, 3.21, 3.22, 3.23, 3.24, 3.25, 3.26, 3.27, 3.28, 3.29, 3.30, 3.31, 3.32, 3.33, 3.34, 3.35, 3.36, 3.37, 3.38, 3.39, 3.40, 3.41, 3.42, 3.43, 3.44, 3.45, 3.46, 3.47, 3.48, 3.49, 3.50, 3.51, 3.52, 3.53, 3.54, 3.55, 3.56, 3.57, 3.58, 3.59, 3.60, 3.61, 3.62, 3.63, 3.64, 3.65, 3.66, 3.67, 3.68, 3.69, 3.70, 3.71, 3.72, 3.73, 3.74, 3.75, 3.76, 3.77, 3.78, 3.79, 3.80, 3.81, 3.82, 3.83, 3.84, 3.85, 3.86, 3.87, 3.88, 3.89, 3.90, 3.91, 3.92, 3.93, 3.94, 3.95, 3.96, 3.97, 3.98, 3.99, 4.00, 4.01, 4.02, 4.03, 4.04, 4.05, 4.06, 4.07, 4.08, 4.09, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17, 4.18, 4.19, 4.20, 4.21, 4.22, 4.23, 4.24, 4.25, 4.26, 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 4.31, 4.32, 4.33, 4.34, 4.35, 4.36, 4.37, 4.38, 4.39, 4.40, 4.41, 4.42, 4.43, 4.44, 4.45, 4.46, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.51, 4.52, 4.53, 4.54, 4.55, 4.56, 4.57, 4.58, 4.59, 4.60, 4.61, 4.62, 4.63, 4.64, 4.65, 4.66, 4.67, 4.68, 4.69, 4.70, 4.71, 4.72, 4.73, 4.74, 4.75, 4.76, 4.77, 4.78, 4.79, 4.80, 4.81, 4.82, 4.83, 4.84, 4.85, 4.86, 4.87, 4.88, 4.89, 4.90, 4.91, 4.92, 4.93, 4.94, 4.95, 4.96, 4.97, 4.98, 4.99, 5.00, 5.01, 5.02, 5.03, 5.04, 5.05, 5.06, 5.07, 5.08, 5.09, 5.10, 5.11, 5.12, 5.13, 5.14, 5.15, 5.16, 5.17, 5.18, 5.19, 5.20, 5.21, 5.22, 5.23, 5.24, 5.25, 5.26, 5.27, 5.28, 5.29, 5.30, 5.31, 5.32, 5.33, 5.34, 5.35, 5.36, 5.37, 5.38, 5.39, 5.40, 5.41, 5.42, 5.43, 5.44, 5.45, 5.46, 5.47, 5.48, 5.49, 5.50, 5.51, 5.52, 5.53, 5.54, 5.55, 5.56, 5.57, 5.58, 5.59, 5.60, 5.61, 5.62, 5.63, 5.64, 5.65, 5.66, 5.67, 5.68, 5.69, 5.70, 5.71, 5.72, 5.73, 5.74, 5.75, 5.76, 5.77, 5.78, 5.79, 5.80, 5.81, 5.82, 5.83, 5.84, 5.85, 5.86, 5.87, 5.88, 5.89, 5.90, 5.91, 5.92, 5.93, 5.94, 5.95, 5.96, 5.97, 5.98, 5.99, 6.00, 6.01, 6.02, 6.03, 6.04, 6.05, 6.06, 6.07, 6.08, 6.09, 6.10, 6.11, 6.12, 6.13, 6.14, 6.15, 6.16, 6.17, 6.18, 6.19, 6.20, 6.21, 6.22, 6.23, 6.24, 6.25, 6.26, 6.27, 6.28, 6.29, 6.30, 6.31, 6.32, 6.33, 6.34, 6.35, 6.36, 6.37, 6.38, 6.39, 6.40, 6.41, 6.42, 6.43, 6.44, 6.45, 6.46, 6.47, 6.48, 6.49, 6.50, 6.51, 6.52, 6.53, 6.54, 6.55, 6.56, 6.57, 6.58, 6.59, 6.60, 6.61, 6.62, 6.63, 6.64, 6.65, 6.66, 6.67, 6.68, 6.69, 6.70, 6.71, 6.72, 6.73, 6.74, 6.75, 6.76, 6.77, 6.78, 6.79, 6.80, 6.81, 6.82, 6.83, 6.84, 6.85, 6.86, 6.87, 6.88, 6.89, 6.90, 6.91, 6.92, 6.93, 6.94, 6.95, 6.96, 6.97, 6.98, 6.99, 7.00, 7.01, 7.02, 7.03, 7.04, 7.05, 7.06, 7.07, 7.08, 7.09, 7.10, 7.11, 7.12, 7.13, 7.14, 7.15, 7.16, 7.17, 7.18, 7.19, 7.20, 7.21, 7.22, 7.23, 7.24, 7.25, 7.26, 7.27, 7.28, 7.29, 7.30, 7.31, 7.32, 7.33, 7.34, 7.35, 7.36, 7.37, 7.38, 7.39, 7.40, 7.41, 7.42, 7.43, 7.44, 7.45, 7.46, 7.47, 7.48, 7.49, 7.50, 7.51, 7.52, 7.53, 7.54, 7.55, 7.56, 7.57, 7.58, 7.59, 7.60, 7.61, 7.62, 7.63, 7.64, 7.65, 7.66, 7.67, 7.68, 7.69, 7.70, 7.71, 7.72, 7.73, 7.74, 7.75, 7.76, 7.77, 7.78, 7.79, 7.80, 7.81, 7.82, 7.83, 7.84, 7.85, 7.86, 7.87, 7.88, 7.89, 7.90, 7.91, 7.92, 7.93, 7.94, 7.95, 7.96, 7.97, 7.98, 7.99, 8.00, 8.01, 8.02, 8.03, 8.04, 8.05, 8.06, 8.07, 8.08, 8.09, 8.10, 8.11, 8.12, 8.13, 8.14, 8.15, 8.16, 8.17, 8.18, 8.19, 8.20, 8.21, 8.22, 8.23, 8.24, 8.25, 8.26, 8.27, 8.28, 8.29, 8.30, 8.31, 8.32, 8.33, 8.34, 8.35, 8.36, 8.37, 8.38, 8.39, 8.40, 8.41, 8.42, 8.43, 8.44, 8.45, 8.46, 8.47, 8.48, 8.49, 8.50, 8.51, 8.52, 8.53, 8.54, 8.55, 8.56, 8.57, 8.58, 8.59, 8.60, 8.61, 8.62, 8.63, 8.64, 8.65, 8.66, 8.67, 8.68, 8.69, 8.70, 8.71, 8.72, 8.73, 8.74, 8.75, 8.76, 8.77, 8.78, 8.79, 8.80, 8.81, 8.82, 8.83, 8.84, 8.85, 8.86, 8.87, 8.88, 8.89, 8.90, 8.91, 8.92, 8.93, 8.94, 8.95, 8.96, 8.97, 8.98, 8.99, 9.00, 9.01, 9.02, 9.03, 9.04, 9.05, 9.06, 9.07, 9.08, 9.09, 9.10, 9.11, 9.12, 9.13, 9.14, 9.15, 9.16, 9.17, 9.18, 9.19, 9.20, 9.21, 9.22, 9.23, 9.24, 9.25, 9.26, 9.27, 9.28, 9.29, 9.30, 9.31, 9.32, 9.33, 9.34, 9.35, 9.36, 9.37, 9.38, 9.39, 9.40, 9.41, 9.42, 9.43, 9.44, 9.45, 9.46, 9.47, 9.48, 9.49, 9.50, 9.51, 9.52, 9.53, 9.54, 9.55, 9.56, 9.57, 9.58, 9.59, 9.60, 9.61, 9.62, 9.63, 9.64, 9.65, 9.66, 9.67, 9.68, 9.69, 9.70, 9.71, 9.72, 9.73, 9.74, 9.75, 9.76, 9.77, 9.78, 9.79, 9.80, 9.81, 9.82, 9.83, 9.84, 9.85, 9.86, 9.87, 9.88, 9.89, 9.90, 9.91, 9.92, 9.93, 9.94, 9.95, 9.96, 9.97, 9.98, 9.99, 10.00, 10.01, 10.02, 10.03, 10.04, 10.05, 10.06, 10.07, 10.08, 10.09, 10.10, 10.11, 10.12, 10.13, 10.14, 10.15, 10.16, 10.17, 10.18, 10.19, 10.20, 10.21, 10.22, 10.23, 10.24, 10.25, 10.26, 10.27, 10.28, 10.29, 10.30, 10.31, 10.32, 10.33, 10.34, 10.35, 10.36, 10.37, 10.38, 10.39, 10.40, 10.41, 10.42, 10.43, 10.44, 10.45, 10.46, 10.47, 10.48, 10.49, 10.50, 10.51, 10.52, 10.53, 10.54, 10.55, 10.56, 10.57, 10.58, 10.59, 10.60, 10.61, 10.62, 10.63, 10.64, 10.65, 10.66, 10.67, 10.68, 10.69, 10.70, 10.71, 10.72, 10.73, 10.74, 10.75, 10.76, 10.77, 10.78, 10.79, 10.80, 10.81, 10.82, 10.83, 10.84, 10.85, 10.86, 10.87, 10.88, 10.89, 10.90, 10.91, 10.92, 10.93, 10.94, 10.95, 10.96, 10.97, 10.98, 10.99, 11.00, 11.01, 11.02, 11.03, 11.04, 11.05, 11.06, 11.07, 11.08, 11.09, 11.10, 11.11, 11.12, 11.13, 11.14, 11.15, 11.16, 11.17, 11.18, 11.19, 11.20, 11.21, 11.22, 11.23, 11.24, 11.25, 11.26, 11.27, 11.28, 11.29, 11.30, 11.31, 11.32, 11.33, 11.34, 11.35, 11.36, 11.37, 11.38, 11.39, 11.40, 11.41, 11.42, 11.43, 11.44, 11.45, 11.46, 11.47, 11.48, 11.49, 11.50, 11.51, 11.52, 11.53, 11.54, 11.55, 11.56, 11.57, 11.58, 11.59, 11.60, 11.61, 11.62, 11.63, 11.64, 11.65, 11.66, 11.67, 11.68, 11.69, 11.70, 11.71, 11.72, 11.73, 11.74, 11.75, 11.76, 11.77, 11.78, 11.79, 11.80, 11.81, 11.82, 11.83, 11.84, 11.85, 11.86, 11.87, 11.88, 11.89, 11.90, 11.91, 11.92, 11.93, 11.94, 11.95, 11.96, 11.97, 11.98, 11.99, 12.00, 12.01, 12.02, 12.03, 12.04, 12.05, 12.06, 12.07, 12.08, 12.09, 12.10, 12.11, 12.12, 12.13, 12.14, 12.15, 12.16, 12.17, 12.18, 12.19, 12.20, 12.21, 12.22, 12.23, 12.24, 12.25, 12.26, 12.27, 12.28, 12.29, 12.30, 12.31, 12.32, 12.33, 12.34, 12.35, 12.36, 12.37, 12.38, 12.39, 12.40, 12.41, 12.42, 12.43, 12.44, 12.45, 12.46, 12.47, 12.48, 12.49, 12.50, 12.51, 12.52, 12.53, 12.54, 12.55, 12.56, 12.57, 12.58, 12.59, 12.60, 12.61, 12.62, 12.63, 12.64, 12.65, 12.66, 12.67, 12.68, 12.69, 12.70, 12.71, 12.72, 12.73, 12.74, 12.75, 12.76, 12.77, 12.78, 12.79, 12.80, 12.81, 12.82, 12.83, 12.84, 12.85, 12.86, 12.87, 12.88, 12.89, 12.90, 12.91, 12.92, 12.93, 12.94, 12.95, 12.96, 12.97, 12.98, 12.99, 13.00, 13.01, 13.02, 13.03, 13.04, 13.05, 13.06, 13.07, 13.08, 13.09, 13.10, 13.11, 13.12, 13.13, 13.14, 13.15, 13.16, 13.17, 13.18, 13.19, 13.20, 13.21, 13.22, 13.23, 13.24, 13.25, 13.26, 13.27, 13.28, 13.29, 13.30, 13.31, 13.32, 13.33, 13.34, 13.35, 13.36, 13.37, 13.38, 13.39, 13.40, 13.41, 13.42, 13.43, 13.44, 13.45, 13.46, 13.47, 13.48, 13.49, 13.50, 13.51, 13.52, 13.53, 13.54, 13.55, 13.56, 13.57, 13.58, 13.59, 13.60, 13.61, 13.62, 13.63, 13.64, 13.65, 13.66, 13.67, 13.68, 13.69, 13.70, 13.71, 13.72, 13.73, 13.74, 13.75, 13.76, 13.77, 13.78, 13.79, 13.80, 13.81, 13.82, 13.83, 13.84, 13.85, 13.86, 13.87, 13.88, 13.89, 13.90, 13.91, 13.92, 13.93, 13.94, 13.95, 13.96, 13.97, 13.98, 13.99, 14.00, 14.01, 14.02, 14.03, 14.04, 14.05, 14.06, 14.07, 14.08, 14.09, 14.10, 14.11, 14.12, 14.13, 14.14, 14.15, 14.16, 14.17, 14.18, 14.19, 14.20, 14.21, 14.22, 14.23, 14.24, 14.25, 14.26, 14.27, 14.28, 14.29, 14.30, 14.31, 14.32, 14.33, 14.34, 14.35, 14.36, 14.37, 14.38, 14.39, 14.40, 14.41, 14.42, 14.43, 14.44, 14.45, 14.46, 14.47, 14.48, 14.49, 14.50, 14.51, 14.52, 14.53, 14.54, 14.55, 14.56, 14.57, 14.58, 14.59, 14.60, 14.61, 14.62, 14.63, 14.64, 14.65, 14.66, 14.67, 14.68, 14.69, 14.70, 14.71, 14.72, 14.73, 14.74, 14.75, 14.76, 14.77, 14.78, 14.79, 14.80, 14.81, 14.82, 14.83, 14.84, 14.85, 14.86, 14.87, 14.88, 14.89, 14.90, 14.91, 14.92, 14.93, 14.94, 14.95, 14.96, 14.97, 14.98, 14.99, 15.00, 15.01, 15.02, 15.03, 15.04, 15.05, 15.06, 15.07, 15.08, 15.09, 15.10, 15.11, 15.12, 15.13, 15.14, 15.15, 15.16, 15.17, 15.18, 15.19, 15.20, 15.21, 15.22, 15.23, 15.24, 15.25, 15.26, 15.27, 15.28, 15.29, 15.30, 15.31, 15.32, 15.33, 15.34, 15.35, 15.36, 15.37, 15.38, 15.39, 15.40, 15.41, 15.42, 15.43, 15.44, 15.45, 15.46, 15.47, 15.48, 15.49, 15.50, 15.51, 15.52, 15.53, 15.54, 15.55, 15.56, 15.57, 15.58, 15.59, 15.60, 15.61, 15.62, 15.63, 15.64, 15.65, 15.66, 15.67, 15.68, 15.69, 15.70, 15.71, 15.72, 15.73, 15.74, 15.75, 15.76, 15.77, 15.78, 15.79, 15.80, 15.81, 15.82, 15.83, 15.84, 15.85, 15.86, 15.87, 15.88, 15.89, 15.90, 15.91, 15.92, 15.93, 15.94, 15.95, 15.96, 15.97, 15.98, 15.99, 16.00, 16.01, 16.02, 16.03, 16.04, 16.05, 16.06, 16.07, 16.08, 16.09, 16.10, 16.11, 16.12, 16.13, 16.14, 16.15, 16.16, 16.17, 16.18, 16.19, 16.20, 16.21, 16.22, 16.23, 16.24, 16.25, 16.26, 16.27, 16.28, 16.29, 16.30, 16.31, 16.32, 16.33, 16.34, 16.35, 16.36, 16.37, 16.38, 16.39, 16.40, 16.41, 16.42, 16.43, 16.44, 16.45, 16.46, 16.47, 16.48, 16.49, 16.50, 16.51, 16.52, 16.53, 16.54, 16.55, 16.56, 16.57, 16.58, 16.59, 16.60, 16.61, 16.62, 16.63, 16.64, 16.65, 16.66, 16.67, 16.68, 16.69, 16.70, 16.71, 16.72, 16.73, 16.74, 16.75, 16.76, 16.77, 16.78, 16.79, 16.80, 16.81, 16.82, 16.83, 16.84, 16.85, 16.86, 16.87, 16.88, 16.89, 16.90, 16.91, 16.92, 16.93, 16.94, 16.95, 16.96, 16.97, 16.98, 16.99, 17.00, 17.01, 17.02, 17.03, 17.04, 17.05, 17.06, 17.07, 17.08, 17.09, 17.10, 17.11, 17.12, 17.13, 17.14, 17.15, 17.16, 17.17, 17.18, 17.19, 17.20, 17.21, 17.22, 17.23, 17.24, 17.25, 17.26, 17.27, 17.28, 17.29, 17.30, 17.31, 17.32, 17.33, 17.34, 17.35, 17.36, 17.37, 17.38, 17.39, 17.40, 17.41, 17.42, 17.43, 17.44, 17.45, 17.46, 17.47, 17.48, 17.49, 17.50, 17.51, 17.52, 17.53, 17.54, 17.55, 17.56, 17.57, 17.58, 17.59, 17.60, 17.61, 17.62, 17.63, 17.64, 17.65, 17.66, 17.67, 17.68, 17.69, 17.70, 17.71, 17.72, 17.73, 17.74, 17.75, 17.76, 17.77, 17.78, 17.79, 17.80, 17.81, 17.82, 17.83, 17.84, 17.85, 17.86, 17.87, 17.88, 17.89, 17.90, 17.91, 17.92, 17.93, 17.94, 17.95, 17.96, 17.97, 17.98, 17.99, 18.00, 18.01, 18.02, 18.03, 18.04, 18.05, 18.06, 18.07, 18.08, 18.09, 18.10, 18.11, 18.12, 18.13, 18.14, 18.15, 18.16, 18.17, 18.18, 18.19, 18.20, 18.21, 18.22, 18.23, 18.24, 18.25, 18.26, 18.27, 18.28, 18.29, 18.30, 18.31, 18.32, 18.33, 18.34, 18.35, 18.36, 18.37, 18.38, 18.39, 18.40, 18.41, 18.42, 18.43, 18.44, 18.45, 18.46, 18.47, 18.48, 18.49, 18.50, 18.51, 18.52, 18.53, 18.54, 18.55, 18.56, 18.57, 18.58, 18.59, 18.60, 18.61, 18.6

17. התקשרויות, מכשירים פיננסיים והתחייבויות תלויות

ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
		א. התקשרויות (חוץ-מאזניות)
4	-	ערבויות בגין יצוא של הממשלה
42	41	אשראי תעודות
		ב. מכשירים פיננסיים
		עסקות החלף (Currency Swaps) ועסקות עתידיות במטבע חוץ (Forwards)
730	3,283	שווי הוגן
86,043	90,230	קבלת מטבע חוץ בעתיד
84,950	86,501	מסירת מטבע חוץ בעתיד
		עסקות עתידיות (Futures) על מדדי מניות - שווי הוגן :
4	-	התחייבות לרכוש - נקוב בדולר
35	-	התחייבות לרכוש - נקוב באירו
-	9	התחייבות למכור - נקוב בדולר
-	(13)	התחייבות למכור - נקוב באירו
		עסקות עתידיות (Futures) על ריבית - שווי הוגן :
24	-	התחייבויות למכור - נקוב בדולר
		עסקות עתידיות (Futures) על איגרות חוב - שווי הוגן :
-	16	התחייבות למכור - נקוב בדולר
-	(8)	התחייבות לרכוש - נקוב בדולר
		ג. התחייבויות תלויות
		כנגד בנק ישראל תלויות מספר תביעות. בגין תביעות אלו לא נכללה כל הפרשה בספרי הבנק, משום שעל פי הערכת הבנק, המתבססת על חוות הדעת של המחלקה המשפטית שלו, הסיכויים כי התביעות תתקבלנה קלושים, או שהסכומים אינם מהותיים.

18. הכנסות (הוצאות) ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
5	(24)	מחשבוניות עובר ושכ
2	(33)	מפיקדונות לזמן קצר
1,279	1,816	מניירות ערך סחירים
(3)	(21)	מניירות ערך שנרכשו או שנמכרו במסגרת הסכמי מכר חוזר או רכש חוזר
253	682	ממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו
3	4	מקרה המטבע הבין-לאומית
1,539	2,424	סך הכול

19. הכנסות ריבית מהממשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
76	76	מקורות דו לאומיות ¹
529	343	מניירות ערך במטבע מקומי
605	419	סך הכול

(1) ראו ביאור 4.

20. הכנסות ריבית אחרות

הסעיף כולל הכנסות ריבית מבנקים על יתרות הנושאות ריבית בשיעור ריבית בנק ישראל.

21. הוצאות ריבית לבנקים ולציבור

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
362	144	בגין מק"ם
148	144	בגין פיקדונות לזמן קצוב
510	288	סך הכול

22. הוצאות ריבית לממשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
232	283	בגין יתרות במטבע מקומי
1	4	בגין יתרות במטבע חוץ
233	287	סך הכול

23. הוצאות ריבית אחרות

הסעיף כולל בעיקר הוצאות ריבית בגין פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשיית ארה"ב-ישראל, פיקדון של הקרן הדו-לאומית למדע ארה"ב-ישראל ומוסדות כספיים בין-לאומיים.

24. הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
1,319	1,153	ניירות ערך במטבע חוץ ¹
98	(531)	מכשירים פיננסיים נגזרים במטבע חוץ ²
1,417	622	סך הכול

(1) הכנסות מדיבידנד, רווח (הפסד) ממכירת ניירות ערך וכן הפסד מירידת ערכם של ניירות ערך בסוף השנה נטו.
(2) כולל הכנסות (הוצאות) פיננסיות ממימוש מכשירים פיננסיים נגזרים.

25. הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מהפרשי שערים

הסעיף כולל הפרשי שערים בגין יתרות הנקובות במטבע החוץ - ראו ביאורים 1.1, 1.2, 1.3.

26. הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – שונות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
-	4	במטבע מקומי
(29)	(27)	במטבע חוץ
(29)	(23)	סך הכול
(1) הסעיף כולל הכנסות (הוצאות) מעמלות הנובעות מהפעילות הפיננסית של בנק ישראל, ממוסדות כספיים בין-לאומיים ומהלוואות לעובדים.		

27. הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2015	2016	
(מיליוני שקלים חדשים)		
302	316	שכר וזכויות עובדים ¹
242	207	גמלת פנסיה ופרישה ²
129	152	כלליות
673	675	סך הכול
(1) בגין תשלומי שכר והפרשה לחופשה לעובדים (ליום 31 בדצמבר 2016 ו-2015 - 753 ו-754 משרות, בהתאמה).		
(2) בגין תשלומי גמלת פנסיה תקציבית לגמלאים ועדכון התחייבות הבנק לפנסיה. (ראו ביאור 14).		

28. הוצאות אחרות

בשנת 2016 הסעיף כולל בעיקר הפסד הון מהעברת ייצוג המדינה מבנק ישראל לממשלה במוסדות הבין לאומיים (ראו ביאור 7). בשנת 2015 הסעיף כלל בעיקר הפסדי הון מגריעת רכוש קבוצ.

דברי הסבר לדוחות הכספיים לשנת 2016

1. מבוא

בנק ישראל ממלא את התפקידים המוטלים עליו כבנק מרכזי ופועל להשגת המטרות שנקבעו לו על פי חוק בנק ישראל, התש"ע - 2010 (להלן "חוק בנק ישראל" או "החוק") - שמירה על יציבות המחירים ותמיכה בצמיחה, בתעסוקה, בצמצום פערים חברתיים וביציבותה של המערכת הפיננסית. פעילותו של בנק ישראל אינה מיועדת בהכרח להשאת רווחים. לחלק מהפעולות בהן הבנק נוקט יש השלכות משמעותיות על דוחותיו הכספיים, אולם לצד אלו, יש להשגת מטרותיו ולמילוי תפקידיו של הבנק יתרונות כלכליים כלל-משקיים שאינם מתבטאים בדוחות הכספיים.

תפקידי הבנק על פי החוק הם: לנהל את המדיניות המוניטרית; להחזיק את יתרות מטבע החוץ של המדינה ולנהל; לתמוך בפעילות הסדירה של שוק מטבע החוץ בישראל; לשמש כנקאי של הממשלה; להסדיר את מערכות התשלומים והסליקה במשק במטרה להבטיח את יעילותן ויציבותן; להנפיק מטבע, להסדיר את מערכת המזומנים במשק ולכוונה; לקיים את הפיקוח וההסדרה של מערכת הבנקאות.

2. השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים

2.1 מאזן הבנק

מאזן בנק ישראל הסתכם בסוף שנת 2016 בכ-394 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-369 מיליארדים בסוף שנת 2015 - גידול של כ-25 מיליארדי ש"ח (7%).

עיקר הגידול בצד הנכסים נזקק לגידולה של יתרת "הנכסים במטבע חוץ בחו"ל" בכ-27 מיליארדי ש"ח עד ליתרה של כ-384 מיליארדי ש"ח. במונחי דולר גדל היקפן של יתרות מטבע החוץ' בכ-8 מיליארדי דולרים, ויתרתן לסוף השנה עמדה על כ-98.4 מיליארדי דולרים. גידול זה נבע בעיקרו מרכישות מטבע חוץ על ידי בנק ישראל בשווי של כ-6 מיליארדי דולרים, ומהעברות של הממשלה בסך כ-2 מיליארדי דולרים.

סך ההתחייבויות במאזן גדל בכ-32 מיליארדי ש"ח, וזאת כתוצאה ממספר גורמים עיקריים: (1) עליית היתרה של כלי הספיגה המוניטריים נטו² - מק"ם ופז"ק - בסך של כ-17 מיליארדי ש"ח, ליתרה של כ-277 מיליארדים. חלק מהספיגה נגזר מהצורך לעקר את עודפי הנזילות שהוזרמו לשווקים, בעיקר כתוצאה מרכישות מטבע החוץ האמורות. (2) גידול של כ-11 מיליארדי ש"ח בבסיס הכסף שבמחזור, הכולל את שטרי הכסף והמעטות שבמחזור ואת פיקדונות העובר ושכ השקליים של התאגידים הבנקאיים. גידול זה הושפע מהירידה של ריבית בנק ישראל לרמה של 0.1% בשנת 2015. (3) גידול של פיקדונות הממשלה בבנק ישראל בכ-2 מיליארדי ש"ח.

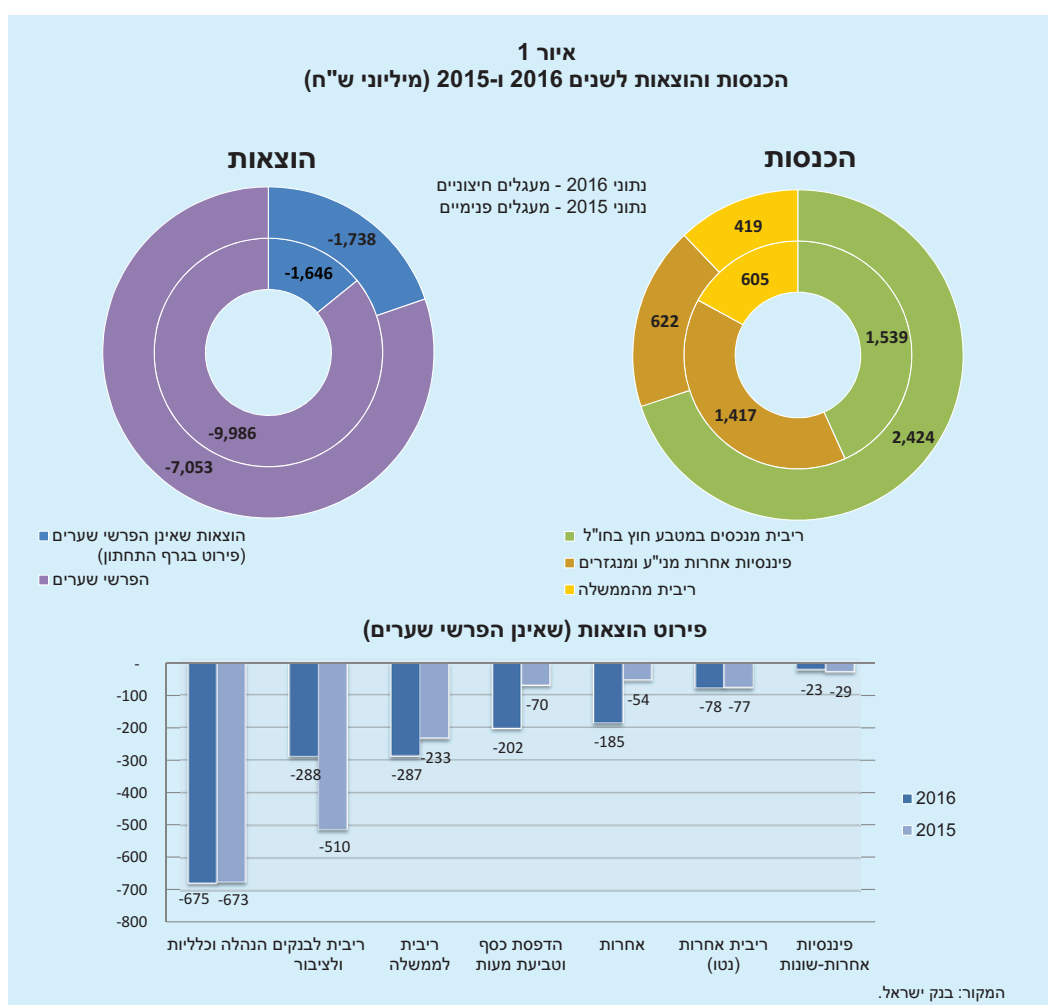
1 בדברי ההסבר ההתייחסות היא ליתרות מטבע החוץ במשמעותן הכלכלית. יתרות אלו מורכבות מיתרת הסעיף "נכסים במטבע חוץ בחו"ל", בניכוי יתרת הסעיף "התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל". השינוי ביתרת "נכסים במטבע חוץ בחו"ל" הסתכם השנה בכ-27 מיליארדי ש"ח, והשינוי ביתרת "התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל" הסתכם בכ-2 מיליארדי ש"ח.

2 יתרת המק"ם ירדה בכ-11 מיליארדי ש"ח ויתרת הפז"ק עלתה בכ-28 מיליארדים.

הגירעון בהון הבנק גדל ב-2016 בכ-5 מיליארדי ש"ח, בגובה ההפסד השנתי, ויתרת הגירעון בהון לסוף השנה עמדה על כ-61.5 מיליארדי ש"ח (ראו סעיף 4.5 "הון הבנק").

2.2 דוח הרווח וההפסד

ההפסד הסתכם השנה בכ-5.3 מיליארדי ש"ח, לעומת הפסד של כ-8.1 מיליארדים בשנת 2015. ההפסד השנתי הושפע בעיקר מההוצאות על הפרשי שערים שהסתכמו השנה בכ-7.1 מיליארדי ש"ח ונבעו בעיקר מהיחלשותם של האירו והשטרלינג מול השקל. עם זאת קטנו הוצאות הפרשי השער לעומת שנת 2015 בכ-2.9 מיליארדי ש"ח (איור 1). עיקרה של ירידה זו נבע מירידה של הוצאות הפרשי שערים כתוצאה מייסוק השקל מול האירו בשיעור נמוך יותר השנה (כ-4.8% השנה לעומת 10.1% בשנת 2015). מנגד חל גידול בהוצאות הפרשי שערים בעיקר כתוצאה מייסוק בשיעור גבוה יותר של השקל מול הלירה שטרלינג (כ-18.3%, לעומת 4.6% בשנת 2015).

בדוח רווח והפסד לא נכללים רווחים לא ממומשים³ מהפרשי שער על היתרות הנקובות במטבע חוץ. אלו באים לידי ביטוי בחשבון השערון שבמאזן. (ראו ביאורים 1 ו-15 לדוחות הכספיים). הפסדים לא ממומשים מהפרשי שער, בעיקר בגין הדולר, בהיקף של כ-3.5 מיליארדי ש"ח, קוזזו מרווחים שנצברו בחשבון השערון ולא נכללו בדוח רווח והפסד.

ההכנסות נטו של הבנק מהשקעת יתרות מטבע חוץ, הכוללות ריבית ורווחים פיננסיים אחרים, ללא הפרשי שערים, נותרו כמעט ללא שינוי ועמדו על כ-3 מיליארדי ש"ח בשנת 2016, (בשנת 2015 כ-2.9 מיליארדים). עם זאת ההכנסות נטו, הושפעו על ידי שני כיוונים מנוגדים: מחד, בשנת 2016 חל גידול של כ-0.9 מיליארדי ש"ח בהכנסות הריבית מיתרות מטבע חוץ ומנגד חל קיטון של כ-0.8 מיליארדי ש"ח מהכנסות פיננסיות אחרות מיתרות מטבע חוץ.

דוח רווח והפסד אינו כולל גם רווחים לא ממומשים הנובעים מהשפעת השינויים בשערון ניירות הערך הסחירים, אלו באים לידי ביטוי בחשבונות השערון שבמאזן. (ראו ביאור 1 לדוחות הכספיים). שערון ניירות הערך הסחירים במטבע ישראלי הקטין את חשבון השערון בשנת 2016 בכ-0.3 מיליארדי ש"ח (לעומת הקטנתו בכ-0.4 מיליארד אשתקד).

הוצאות הריבית לבנקים ולציבור הסתכמו השנה ב-0.3 מיליארד ש"ח בלבד (ירידה של כ-0.2 מיליארד בהשוואה לשנת 2015) - תוצאת ירידה בהנפקות המק"ם והפחתתה של ריבית בנק ישראל ל-0.1% במאוס 2015.

3. ניתוח השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים והגורמים להם

3.1 מאפייני הדוחות הכספיים והרכבם

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP), תוך התאמתם לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כפי שמקובל גם בבנקים מרכזיים אחרים (ראו ביאור 1 לדוחות הכספיים).

הדוחות הכספיים של בנק ישראל מאופיינים בחוסר איזון מטבעי ניכר בהרכב הנכסים וההתחייבויות של הבנק. חוסר איזון זה שרר גם בשנת 2016: הרוב המוחלט של נכסי הבנק נקוב במטבע חוץ (כ-98% בסוף שנת 2016), ואילו ההתחייבויות רובן שקליות; ההתחייבויות במטבע חוץ הן כ-5% בלבד מסך המאזן (איור 2).

מצב זה חושף את הבנק לתנודתיות בתוצאות הכספיות המדווחות, עקב שינויים בשערי החליפין של השקל מול מטבעות חוץ, ולשינויים בתוואי הריביות של ישראל ביחס לאלו של משקים אחרים⁴.

3 בהתאם למדיניות החשבונאית של הבנק, הרווחים הנובעים מהחזקת היתרות וכן רווחים אחרים, נחלקים לרווחים המוגדרים כ"ממומשים", ונכללים ברווחי הבנק, ולרווחי שערון שאינם ממומשים. אלו מקפים לחשבונות השערון במאזן ואינם באים לידי ביטוי ברווח של הבנק באותה שנה. יתרת הפסד בחשבונות השערון מועברת בסוף השנה לדוח הרווח וההפסד.

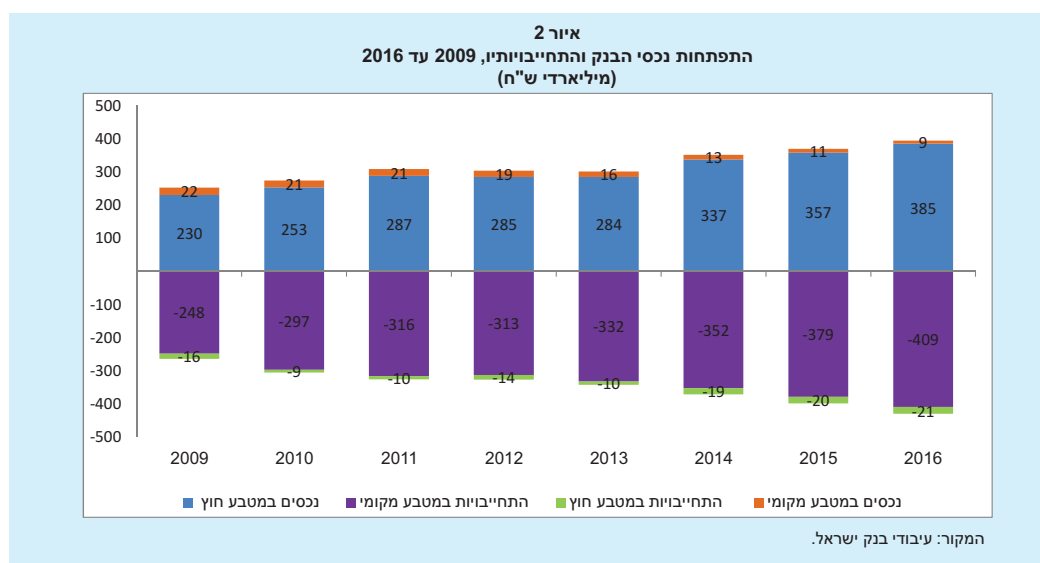
4 חוסר האיזון המטבעי החל להיווצר בשנים 1995 עד 1997, שבהן נקט הבנק מדיניות מוניטרית מרסנת כדי להשיג את יעד האינפלציה שקבעה הממשלה. כתוצאה מיבוא ההון של המגזר הפרטי, שנבע מכך, נאלץ בנק ישראל לרכוש מהציבור מטבע חוץ כדי לשמור על שער החליפין בנבול התחתון של רצועת הנייד, ולספוג בחזרה את השקלים שהוזרמו למשק בשל כך. יתרות מטבע החוץ צמחו מממוצע של מיליארדי דולרים בודדים בעשורים הקודמים לכ-98.4 מיליארדים בסוף שנת 2016. במקביל לכך, יתרת הכלים המוניטריים, שעד שנת 1994 הייתה מורכבת ברובה מהלוואות מוניטריות, כפי שמקובל בבנקים מרכזיים בעולם, מורכבת מאז ועד היום מהתחייבויות. בשנים 2008-2016 גדלה יתרת ההתחייבויות ובסוף 2016 היא עמדה על כ-277 מיליארדי ש"ח, תוצאת עיקור ההזרמה באמצעות מז"ק ומק"ם.

בשנים 2008 עד 2016 גדלו יתרות מטבע החוץ, עקב רכישות בהיקפים גדולים; חלקן היה פועל יוצא של התכנית שנועדה למתן תנודות חריגות בשער החליפין שאינן תואמות את התנאים הכלכליים הבסיסיים של המשק ובהמשך יישומה של התכנית שנועדה למתן את ההשפעה של הפקת הגז על שער החליפין, תכנית שהופעלה במאי 2013. רכישות אלו הגדילו את יתרות מטבע החוץ המנוהלות בידי בנק ישראל מחד גיסא - ואת היקף הכלים המוניטריים ששימשו לספיגת עודפי הנזילות שהוזרמו תמורת רכישת מטבע החוץ מאידך. גידול זה במאזן הבנק מגביר את הסיכון לתנודתיות של רווחיו, בהינתן פער בין התשואה על היתרות לבין ההוצאות בגין הכלים המוניטריים שכעת מתייחסות לבסיס גדול יותר. ואולם, הפער השלילי בין התשואות הצטמצם מאוד בשנים האחרונות ואף שינה את מגמתו, כך שהרווחים מיתרות מטבע החוץ עלו על ההוצאות בגין המימון של רכישות מטבע החוץ דרך השימוש בכלים המוניטריים. הסיבה העיקרית לשינוי זה בעשור האחרון היא הצטמצמות פערי הריביות בינו לבין המשקיים שבהם מושקעות היתרות, בעיקר ארצות הברית ושינוי פרופיל הסיכון של תיק ההשקעה בו מרכיב המניות עלה.

פער הריביות בין ישראל לארצות הברית, שעמד בתחילת 2008 על 1.25%, הסתכם בסוף שנת 2016, ב-0.65%, עם העלאת ריבית ה-Fed (איור 4). נוסף על השינויים בריביות, שהביאו לצמצום הפער בין התשואות על היתרות לבין ההוצאות בגין הכלים המוניטריים תרמו גם ירידת התשואות, והרווחים בגין ההשקעה במניות שהגדילו את התשואה על יתרות מטבע החוץ.

לרכישות מטבע החוץ השפעה נוספת על תנודתיות הרווח, השפעה הנובעת מהפרשי השער עליהם: כתוצאה מהגדלת היקפן של יתרות מטבע החוץ במאזן בנק ישראל שיעור השינוי בשער החליפין משפיע על היקף יתרות גבוה יותר ולכן עשוי להגביר את התנודתיות ברווחי הבנק בגין רכיב זה.

בניגוד למגמה של צמצום הפער בין ההכנסות על יתרות מטבע החוץ לבין עלות הספיגה באמצעות הכלים המוניטריים בשנים האחרונות, גדל הסיכון להפסדי שערים כתוצאה מייסוך חד המשמש כגורם

העיקרי להפסדים ולגירעון שנוצר בהון הבנק, גירעון שעמד בסוף 2016 על כ-61.5 מיליארדי ש"ח (הרחבה ראו בסעיף 4.5.2 "התפתחות הגירעון בהון של בנק ישראל"). יתרת חשבון השערור, הכוללת רווחים לא-ממומשים, עמדה בסוף השנה על כ-25.6 מיליארדי ש"ח, כך שבהסתכלות כוללת על הגירעון בהון בצירוף יתרת חשבונות השערור הסתכמה היתרה בכ-35.9 מיליארדי ש"ח בלבד.

השינויים בדוחות הכספיים של הבנק מוצגים בלוח 1 דלהלן באופן שונה מאשר בדוחות הכספיים החשבונאיים - לצורך ניתוח כלכלי. מוצגות יתרות הנטו במאזן ותוצאות הפעילות נטו בדוח הרווח וההפסד. זאת בהתאם למצרכים כלכליים ולתפקידי הבנק, לצורך ניתוח השפעתם על הדוחות הכספיים החשבונאיים.

לוח 1

היתרות המאזניות המצרפיות והרווח וההפסד בגין

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2015	2016	2015	2016	
הכנסות (הוצאות)		יתרות		
(מיליוני ש"ח)				
נכסים, נטו				
2,924	3,015	353,423	378,528	יתרות מטבע חוץ ¹
529	343	10,092	8,662	תיק ניירות ערך במטבע ישראלי
3,453	3,358	363,515	387,190	סך הכול
התחייבויות והון, נטו				
(510)	(288)	259,934	276,935	המצרף המוניטרי ²
(69)	(201)	99,711	110,498	בסיס הכסף ³
(157)	(211)	22,412	24,289	יתרות הממשלה ⁴
-	-	1,136	772	פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ
(802)	(931)	9,751	10,597	אחרים ⁵
(9,986)	(7,053)	26,710	25,564	חשבונות השיערוך ⁶
-	-	(56,139)	(61,465)	הון הבנק
(11,524)	(8,684)	363,515	387,190	סך הכול
(8,071)	(5,326)			הפסד לשנה

- 1) יתרות מטבע החוץ מורכבות מסך הנכסים במטבע חוץ בחו"ל, בניכוי סך ההתחייבויות במטבע חוץ לחו"ל.
- 2) יתרת המק"ם והפיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי, בניכוי ההלוואות המוניטריות.
- 3) יתרת שטרי הכסף והמעות שבמחזור בצירוף יתרת פיקדונות העו"ש השקליים של הבנקים בבנק ישראל. ההוצאות בגין סעיף זה כוללות את ההוצאות על הדפסת כסף ואת ההכנסות מפיקדונות עו"ש של הבנקים בבנק ישראל.
- 4) יתרת פיקדונות הממשלה במטבע חוץ בצירוף יתרת פיקדונות הממשלה במטבע מקומי בניכוי יתרת האשראי לממשלה.
- 5) יתרת ה"אחרים" מורכבת מיתרת נכסים אחרים במטבע מקומי בצירוף סך הנכסים האחרים (רכוש קבוע ומוסדות כספיים הבין-לאומיים) בניכוי יתרת ההתחייבויות האחרות במטבע מקומי והתחייבויות אחרות במטבע חוץ בגין קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים.
- 6) הסעיף כולל את הפרשי השערים בגין היתרות הנקובות במטבע חוץ. (ראו ביאור 1.1, י.ד. בדוחות הכספיים. רווחי ההון המוצגים בהתאם לסעיף שבו הם נוצרו.)

3.2 השפעת הסביבה הכלכלית על הדוחות הכספיים

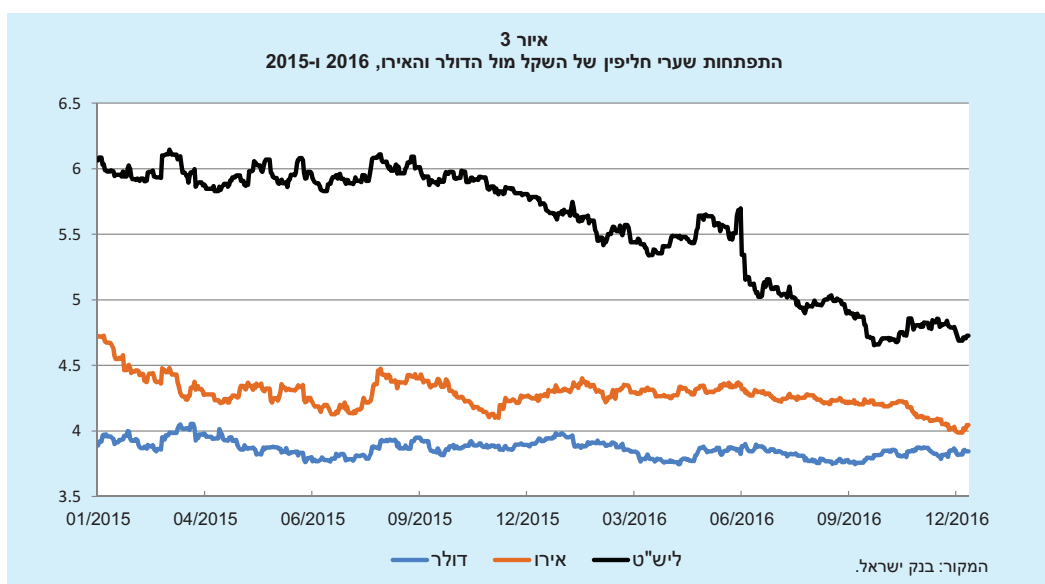
במשך רוב שנת 2016 נמשכו המגמות שאפיינו את שנת 2015 - המשך צמיחה איטית בכלכלה העולמית, המשך מדיניות מוניטרית מרחיבה בעולם והעמקתה בחלק מהמדינות (בארצות הברית המגמה הייתה הפוכה). מגמות אלו התבטאו בריביות נמוכות מאוד בעולם ובמספר מדינות הריבית אף הגיעה לרמות שליליות, לרבות בגוש האירו.

עם זאת, התפתחות התשואות בעולם לא הייתה אחידה: בגוש האירו נרשמו ירידות נוספות של שיעורי התשואה במהלך השנה, ואילו בארצות הברית עלו התשואות השנה, והריבית עלתה בסוף השנה ל-0.75%, המשך של מגמה משנת 2015.

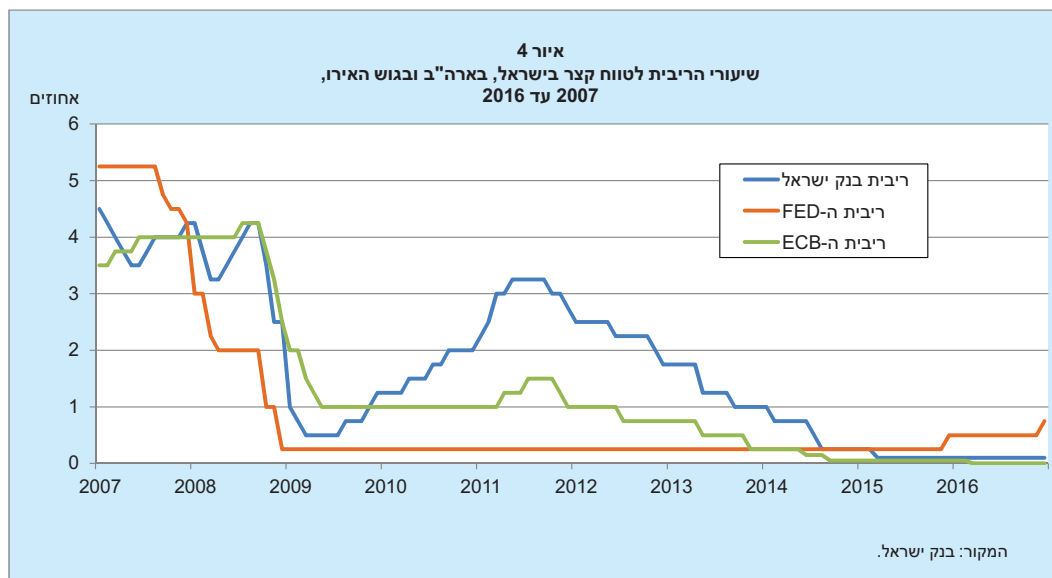
עליית התשואות מגדילה את רווחי הבנק מרכיב הריבית, אך מקטינה את רווחי ההון שלו. לירידת התשואות השפעה הפוכה.

השנה יוסף השקל בעיקר מול המטבעות העיקריים שבהם מוחזקות היתרות: הדולר בשיעור של כ-1.5%, האירו בשיעור של כ-4.8% והשטרלינג בשיעור של כ-18.3% (איור 3), ייסוף של השקל גורר רישום הוצאות בגין הפרשי שערים, שכאמור היו הגורם המרכזי להפסד השנה.

בשוקי המניות בעולם נרשמה בשנת 2016 מגמה של עליות שערים, ובשוק המניות בארה"ב רשם תשואה טובה מאשר ביתר שוקי המניות העיקריים בעולם. ההשקעה במניות הניבה בשנת 2016 תרומה חיובית לרווחי הבנק. התרחבות מרווחי הריבית בעסקות נגזרי מטבע חוץ, העלתה את האטרקטיביות של מכשירים אלו, היקפם גדל ועמו הכנסות הריבית מהם.

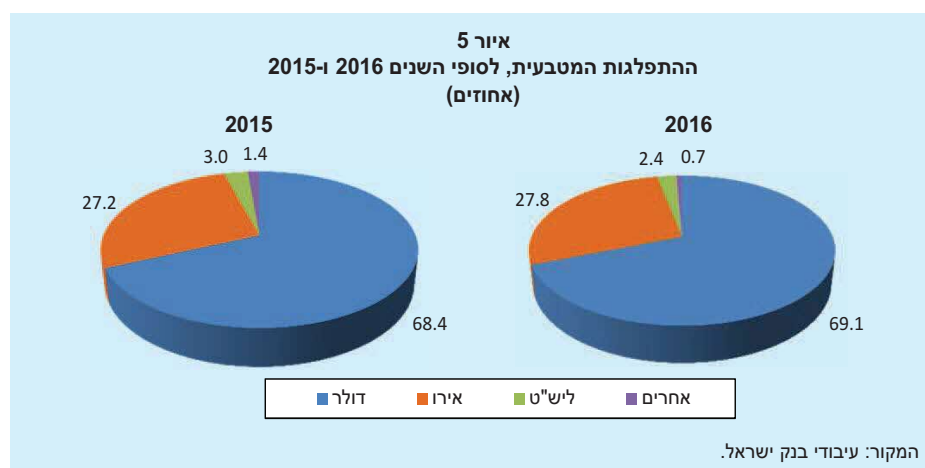
ריבית בנק ישראל לא שונתה השנה ונותרה בשיעור של 0.1%, תוצאת ההפחתות שהחלו בסוף 2011. רמתה זו תרמה לצמצום משמעותי של הוצאות הבנק על המצרף המוניטרי ביחס לשנים קודמות (איור 10). בתחילת 2015 הגיעה האינפלציה בישראל לרמת שפל שלילית של 1%-. מאז שיעורה שלילי, ובשנת 2016 עמד על 0.2%-, השיעור הגבוה ביותר במהלך השנתיים האחרונות. שיעור האינפלציה השלילי בא לידי ביטוי בירידת רכיב ההצמדה למדד של יתרת ניירות הערך הסחירים השקליים במאזן, ביחס לאשתקד.

4. סעיפים נבחרים:

4.1 יתרות מטבע החוץ⁵

אחד מתפקידיו של הבנק על פי חוק בנק ישראל התש"ע-2010 (להלן: "החוק") הוא להחזיק את יתרות מטבע החוץ⁶ של המדינה ולנהל אותן. בהתאם לחוק הוקנו לוועדה המוניתרית, בראשות הנגידה סמכויות הנוגעות לניהול היתרות. היא המתווה את הקווים המנחים למדיניות השקעתן ומנהלת מעקב אחר יישום מדיניות זו. ההשקעה בהתאם למדיניות באה לידי ביטוי בהתפלגויות הנכסית והמטבעית

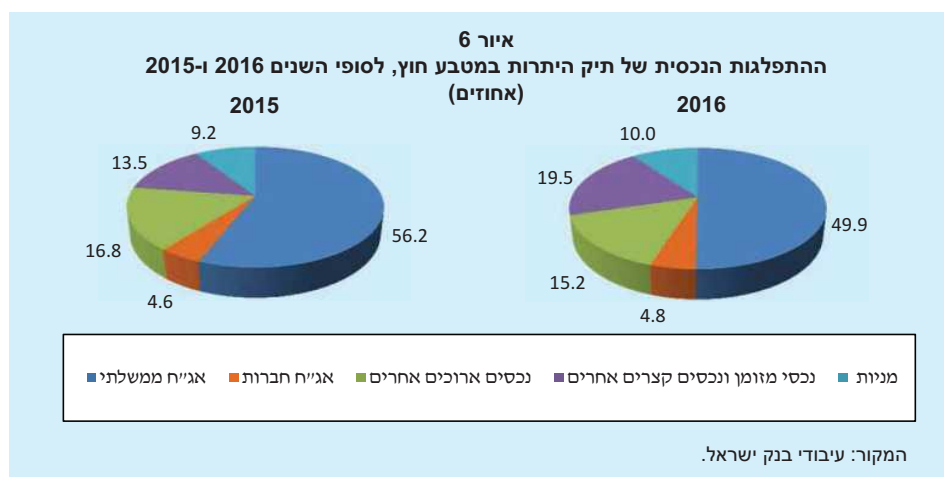

5 ראו פירוט בדיון וחשבון על השקעת יתרות מטבע החוץ לשנת 2016, שמתפרסם בנפרד. בדוח זה תשואת ההחזקה של תיק היתרות נמדדת במונחים של סל מטבעות - הנומרי. הנומרי הוא הרכב רב-מטבעי המשקף את השימושים האפשריים ביתרות.

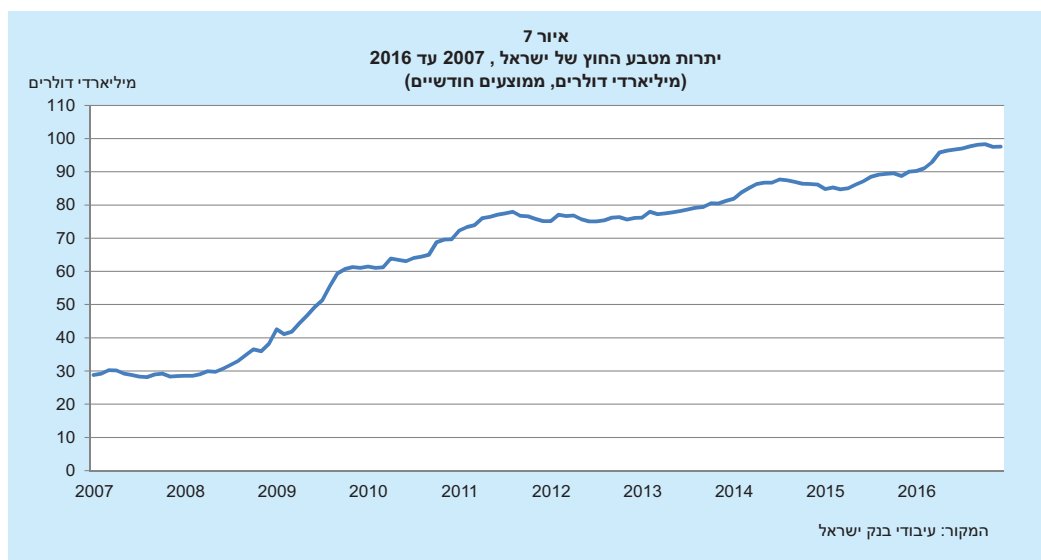
6 יתרות מטבע החוץ מורכבות מיתרת הנכסים במטבע חוץ בחו"ל בניכוי יתרת ההתחייבויות במטבע חוץ לחו"ל במאזן הבנק. (ראו ביאור 2 לדוחות הכספיים). בנק ישראל קובע את ניהול מדיניות ההשקעה של יתרות אלו ומדווח בניין לגורמים שונים, ולפיכך הן הבסיס לניתוח ההתפתחויות בדברי הסבר אלו.

של תיק היתרות. ההתפלגות המטבעית של היתרות לסוף שנת 2016 דמתה בעיקרה להתפלגות בסוף שנת 2015 (איור 5): משקלותיהם של המטבעות העיקריים בתיק - דולר, אירו וליש"ט - נשארו דומים. עם זאת צומצם משקל המטבעות האחרים בתיק היתרות (מ-1.4% בשנת 2015 ל-0.7% בסוף שנת 2016).

מדיניות ההשקעה באה לידי ביטוי בהתפלגות הנכסית של היתרות לסופי השנים 2015 ו-2016. לקראת סוף שנת 2016 גדלו נכסי המרווח הקצרים בתיק על חשבון השקעות באג"ח ממשלתיות קצרות, שפחתו, וזאת על רקע פתיחת פער תשואות ביניהם. כן הוגדל שיעור ההשקעה במניות ובאג"ח חברות (איור 6).

יתרות מטבע החוץ גדלו כאמור, בעיקר עקב רכישות בהיקפים גבוהים בשנים 2008-2016⁷, ויתרונן לסוף שנת 2016 עמדה על כ-98.4 מיליארדי דולרים (כ-379 מיליארדי ש"ח). התפתחות יתרות מטבע החוץ בשנים האמורות מוצגת באיור 7.

⁷ חלקם כפועל יוצא של התכנית שנועדה למתן תנודות חריגות בשער החליפין שאינן תואמות את התנאים הכלכליים הבסיסיים של המשק ובהמשך גם יישומה של התכנית שנועדה למתן את ההשפעה של הפקת הגז על שער החליפין, תכנית שהופעלה במאי 2013.

השנה גדלו יתרות מטבע החוץ בכ-25 מיליארדי ש"ח (כ-8 מיליארדי דולרים). עיקר גידול נבע מרכישות מטבע חוץ על ידי בנק ישראל בסכום של כ-23 מיליארדי ש"ח (כ-6 מיליארדי דולרים) (לוח 2). כשני שלישים מהרכישות בוצעו במסגרת התערבות בנק ישראל אשר נועדה למתן תנודות חריגות בשער החליפין שאינן תואמות את התנאים הכלכליים הבסיסיים של המשק. השליש הנותר נרכש במסגרת יישום התוכנית לקיזוז ההשפעה של הפקת הגז על החשבון השוטף.

הכנסות הריבית ורווחי ההון הממומשים מיתרות מטבע החוץ, ללא הפרשי השערים, תרמו לגידול היתרות בכ-3 מיליארדי ש"ח (כ-0.8 מיליארד דולרים) ובנוסף שערך מחירים תרם לגידול היתרות בכ-2.7 מיליארדי ש"ח (כ-0.7 מיליארד דולרים). מנגד הפרשי שערים שליליים, היוו גורם עיקרי לקיטון ביתרות בסך של כ-11.3 מיליארדי ש"ח (כ-1.6 מיליארדי דולר). הפרשי השערים השליליים נצברו בעיקר בשל ייסוף השקל מול הדולר בשיעור של כ-1.5%, מול האירו בשיעור של כ-4.8% ומול השטרלינג בשיעור של כ-18.3% (איור 3).

העברות הממשלה והמגזר הפרטי לחו"ל (נטו) הסתכמו השנה בכ-8 מיליארדי ש"ח (כ-2 מיליארדי דולרים).

לוח 2

תרומת המגזרים ליתרות מטבע החוץ

2015	2016	2015	2016	
(מיליוני דולרים)	(מיליוני דולרים)	(מיליוני ש"ח)	(מיליוני ש"ח)	
4,474	7,872	18,575	25,105	השינוי ביתרות מטבע החוץ
				בנק ישראל
8,770	6,040	33,842	23,086	רכישות
748	785	2,924	3,015	רווחים
(253)	728	(968)	2,734	שערך מחירים
(2,965)	(1,604)	(10,185)	(11,289)	הפרשי שערים ואחר ¹
6,300	5,949	25,613	17,546	סה"כ בנק ישראל
(1,310)	1,920	(5,056)	7,532	הממשלה²
(516)	3	(1,982)	27	המגזר הפרטי³

(1) כולל תשלומים ותקבולים של בנק ישראל במטבע חוץ.

(2) העברות של הממשלה והמוסדות הלאומיים מחו"ל.

(3) כולל את תשלומי מס ההכנסה של המגזר במטבע חוץ.

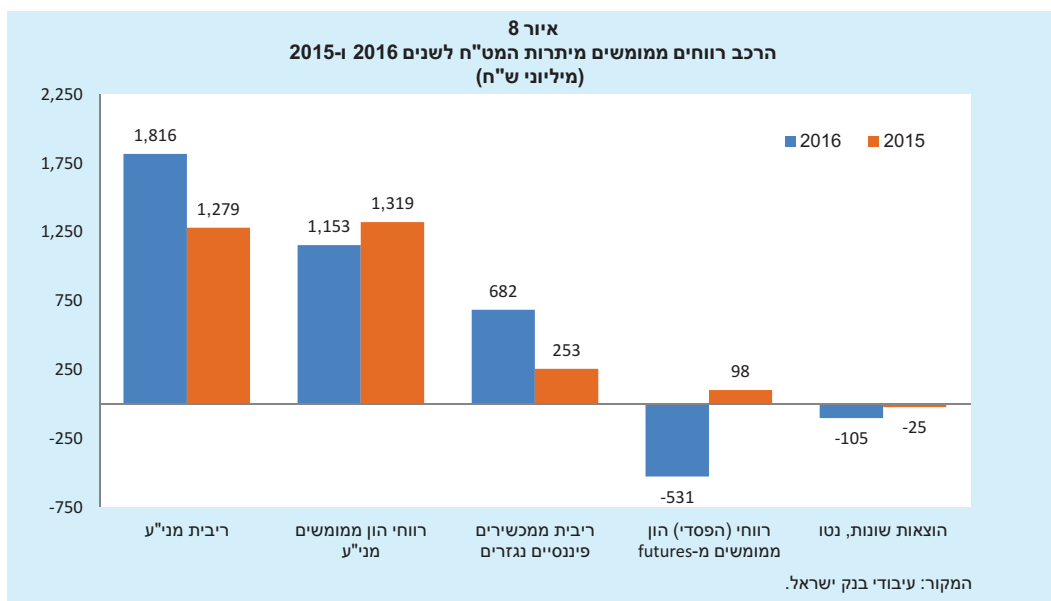
4.1.1 ההכנסות מיתרות מטבע החוץ

ההכנסות מריבית ורווחי הון^{8,9} בגין יתרות מטבע החוץ, ללא הפרשי השערים, הסתכמו השנה בכ-3 מיליארדי ש"ח (לוח 3). הכנסות אלו כוללות: את הכנסות הריבית שהסתכמו בכ-2.4 מיליארדי ש"ח, ואת ההכנסות מרווחי הון ואחרות בסך של כ-0.6 מיליארדים. (בשנת 2015 - 1.5 מיליארדי ש"ח ו-1.4 מיליארדי ש"ח, בהתאמה).

עיקרן של ההכנסות מריבית ורווחי הון היה מניירות ערך. הכנסות אלה מורכבות מהכנסות ריבית

8 בהתאם למדיניות החשבונאית של הבנק, הרווחים הנובעים מהחזקת היתרות נחלקים לרווחים "ממומשים", הנכללים ברווחי הבנק, ולרווחי שערך שאינם ממומשים, הנזקפים לחשבונות השערך במאזן ואינם באים לידי ביטוי ברווח של הבנק באותה שנה.

9 רווחי ההון כלולים בדוח הכספי בסעיף "הכנסות פיננסיות אחרות".

שהסתכמו בכ-1.8 מיליארדי ש"ח, והכנסות מרווחי הון שהסתכמו בכ-1.2 מיליארדים. (בשנת 2015 כ-1.3 מיליארדי ש"ח וכ-1.3 מיליארדים, בהתאמה). באיור 8 מוצג הרכב הרווחים לפי סוג הרווח ומקורו. מניתוח הרווחים הממומשים מיתרות מטבע החוץ ניתן לראות כי ההכנסות מניירות ערך, מריבית ומרווחי הון עלו בכ-371 מיליוני ש"ח ביחס לשנה קודמת. רווחים ניכרים נרשמו בגין הכנסות ריבית על אג"ח.

המכשירים הפיננסיים הנגזרים תרמו השנה תרומה חיובית לרווחים מיתרות מטבע החוץ. מחד גיסא נרשמו הכנסות ריבית ממכשירים פיננסיים נגזרים ומרווחים על השקעה בנגזרי מטבע חוץ בסך כ-682 מיליוני ש"ח, ששיקפו מרווחי ריביות אטרקטיביים השנה בעסקאות אלו, והיקפם גדל. כנגד זאת נרשמו הפסדי הון ממכשירים פיננסיים נגזרים במטבע חוץ, בסך 531 מיליוני ש"ח (בשנת 2015 רווחי הון בסך של כ-98 מיליוני ש"ח), אשר נבעו מחוזים עתידיים על מדדי מניות, במטבעות אירו ודולר. השקעות אלה הן חלק קטן ממכלול ההשקעה במניות, שבה נרשמו רווחים.

בשנת 2016 עלו הרווחים הלא ממומשים מיתרות מטבע החוץ המתבטאים בחשבון השערוך לשווי ההוגן של הנכסים בסוף השנה. היתרה בחשבון זה, שאינה ממומשת ואינה כלולה ברווחי הבנק, עלתה בכ-2.7 מיליארדי ש"ח בשנת 2016, לעומת ירידה בכ-968 מיליוני ש"ח אשתקד (לוח 3). מרבית העלייה בחשבון השערוך השנה נבעה מעליית מחירים של המניות.

בהסתכלות כוללת על הרווחים מיתרות מטבע החוץ, הממומשים והלא-ממומשים, ללא הפרשי השערים, מתקבלת עליה כוללת של ההכנסות בכ-3.8 מיליארדי ש"ח (לעומת ירידה של כ-2.4 מיליארדי ש"ח אשתקד), המשתקפת בעליית התשואה מריבית ורווחי הון לשיעור של 1.64% השנה, לעומת 0.65% בשנת 2015 (לוח 3). עם זאת, מאחר שתיק היתרות הוא תיק רב-מטבעי, מדידת התשואה במונחי מטבע ספציפי יש בה מידה רבה של שרירותיות, הבאה לידי ביטוי בהפרש בין מדידות התשואה במטבעות השונים וכן במדידתה לאורך שנים. תשואת הפרשי השערים במונחי שקלים הייתה השנה שלילית, -3.05%, ושיקפה את הפרשי השערים השליליים שנצברו השנה, הממומשים והלא-ממומשים אשר נוצרו עקב ייסוף השקל במטבעות העיקריים שבהם מוחזקות היתרות. במונחי דולר ניתן לראות כי שיעור תשואת הפרשי השערים עמד בסוף 2016 על -1.59%, לעומת -3.43% בסוף 2015.

התשואה השנתית של התיק במונחי נומרר¹⁰ הסתכמה בשנת 2016 ב-1.56%, גבוהה מזו של 2015 שעמדה על 0.64%, וקרובה לתשואה הממוצעת בשנים שלאחר המשבר (2009-2016).

לוח 3

יתרות מטבע החוץ – סך כל ההכנסות, הפרשי השערים והתשואה

2014	2015	2016	
(מיליוני דולרים)			סך כל יתרות מטבע החוץ
86,101	90,575	98,447	סוף השנה
85,973	87,389	95,777	ממוצע שנתי
(מיליוני ש"ח)			ההכנסות (ההוצאות) והפרשי השערים – בחישוב כלכלי
2,435	2,924	3,015	ריבית ורווחי הון
1,918	(968)	2,734	הפרשי מחירים לא-ממומשים ¹
22,088	(10,093)	(11,069)	הפרשי שערים
26,441	(8,137)	(5,320)	סך הכול
(מיליוני דולרים)			ההכנסות (ההוצאות) והפרשי השערים – בחישוב כלכלי
674	748	785	ריבית ורווחי הון
386	(253)	728	הפרשי מחירים לא-ממומשים ¹
(3,726)	(2,943)	(1,552)	הפרשי שערים
(2,666)	(2,448)	(39)	סך הכול
(אחוזים)			שיעורי התשואה²
1.29	0.65	1.64	ריבית ורווחי הון
7.42	(3.12)	(3.05)	הפרשי שערים
8.71	(2.47)	(1.41)	סך הכול
1.29	0.65	1.64	במונחי דולרים
(4.25)	(3.43)	(1.59)	הפרשי שערים
(2.96)	(2.78)	0.05	סך הכול
1.28	0.64	1.56	במונחי הנומרר של יתרות מטבע החוץ

1) הפרשי המחירים הלא-ממומשים מתבטאים בשינוי השנתי בחשבון השיעור מניירות ערך סחירים במטבע חוץ. (ראו ביאור 15 לדוחות הכספיים).

2) שיעורי התשואה המוצגים במונחים שנתיים, על בסיס חישוב יומי, מתייחסים להכנסות מיתרות מטבע החוץ, כולל רווחים או הפסדים כתוצאה משינויים במחירי השוק.

4.2 חשבונות השערות

חשבונות השערות כוללים רווחים לא-ממומשים מהפרשי שערים על היתרות הנקובות במטבע חוץ ורווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד ושערות של ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ובמטבע חוץ לשווים ההוגן. החל משנת 2015 סעיף זה כולל גם חשבון שערות כתוצאה משינויים בהנחות אקטואריות בחישוב ההפרשה לכנסיה (ראו ביאור 1 יג וביאור 15 לדוחות הכספיים).

10 ראו פירוט בדין וחשבון על השקעת יתרות מטבע החוץ לשנת 2016, שמתפרסם בנפרד. בדוח זה תשואת ההחזקה של תיק היתרות נמדדת במונחים של סל מטבעות - הנומרר. הנומרר הוא הרכב רב-מטבעי המשקף את השימושים האפשריים ביתרות.

4.2.1 חשבון השערור מיתרות הנקובות במטבע חוץ

יתרת חשבון השערור מיתרות הנקובות במטבע חוץ, עמדה בסוף השנה על כ-19.6 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-23 מיליארדי ש"ח בשנת 2015, ירידה של כ-3.5 מיליארדי ש"ח.

בשנת 2016 נצברו הפרשי שערים שליליים בגין התאמת היתרות הנקובות במטבע חוץ לשערים היציגים בסך של כ-10.5 מיליארדי ש"ח (לוח 4). זוהי תוצאה של ייסוף השקל מול מטבעות עיקריים בתיק היתרות (איור 3). כיוון שבסוף השנה התקבלה יתרת שערור שלילית, בעיקר בגלל ירידות שערים של האירו והשטרלינג, נרשמו בדוח הרווח וההפסד הפסדים בסך של כ-7.1 מיליארדי ש"ח מהפרשי השערים. השאר, כ-3.5 מיליארדי ש"ח, נזקף לחשבון השערור וקיזז יתרת זכות צבורה. חולשת האירו נבעה בעיקר מהעמקת ההרחבה המוניטרית בגוש האירו. הלירה שטרלינג נחלשה עקב ההחלטה על פרישתה של בריטניה מהאיחוד האירופי.

מגמה דומה נרשמה בשנת 2015, שבה נצברו הפרשי השערים שליליים אשר הסתכמו בכ-9.6 מיליארדי ש"ח, ונבעו בעיקר מהיחלשותו של האירו בשיעור של כ-10.1% ומטבעות אחרים מול השקל. הפרשי שערים אלו נזקפו ברובם המוחלט לרווח והפסד. הוצאות הפרשי השערים שמומשו הסתכמו בשנת 2015 בכ-10 מיליארדי ש"ח. השאר, בסך כ-0.4 מיליארד ש"ח, קוזז מחשבון השערור.

לוח 4

הפרשי שערים בגין התאמת היתרות הנקובות במטבע חוץ לשער היציג

2015	2016	
(מיליוני ש"ח)		
נכסים		
		יתרות מטבע חוץ
(10,093)	(11,069)	
-	(2)	אשראי לממשלה - קרנות דו-לאומיות
התחייבויות		
		פיקדונות הממשלה
230	306	
21	33	פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ
201	211	מוסדות כספיים בין-לאומיים
-	2	פיקדונות של הקרן הדו-לאומית
(9,641)	(10,519)	סך הכול
		הפרשי שערים ממומשים
(9,986)	(7,053)	
345	(3,466)	הפרשי שערים לא-ממומשים

4.2.2 חשבון שערור ערך סחירים במטבע חוץ

יתרת חשבון השערור בגין ניירות ערך סחירים במטבע חוץ עמדה בסוף שנת 2016 על כ-7.1 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-4.4 מיליארדים בשנת 2015. העליה, בסך כ-2.7 מיליארדי ש"ח, נבעה בעיקר מעליית חשבון השערור בגין ההשקעות במניות עקב עליית שערים בשווקים העולמיים בסוף שנת 2016.

4.2.3 חשבון שערך מניירות ערך סחירים במטבע מקומי

יתרת חשבון השערך בגין ניירות ערך סחירים במטבע מקומי הסתכמה בסוף שנת 2016 בכ-0.9 מיליארדי ש"ח, ירידה של כ-0.3 מיליארדי ש"ח בהשוואה לשנת 2015. הירידה הושפעה בעיקר מירידה במחירי השוק של ניירות הערך הסחירים במטבע מקומי.

4.2.4 חשבון שערך משינויים בהנחות אקטואריות בחישוב ההפרשה לפנסיה

בשנת 2015 שינה בנק ישראל את המדיניות החשבונאית שלו לגבי אופן הרישום והחישוב של ההתחייבות לפנסיה ולתשלומי פרישה. על פי המדיניות החדשה, הבנק עושה שימוש בשיעור היוון המבוסס על עקום התשואות¹¹ של ריבית ממשלתית. במקביל, שינה בנק ישראל את שיטת הרישום החשבונאי בנושא זה, והתאים אותה לכללי חשבונאות המקובלים בבנקים מרכזיים בעולם. לפי שיטה זו, עדכון בהפרשה לפנסיה הנובע משינויים בהנחות האקטואריות נזקף לחשבון השערך במאזן. חשבון זה עשוי להיות אף ביתרת חובה לסוף שנה, וזאת בניגוד לחשבונות השערך האחרים הנזכרים לעיל.

יתרת חשבון השערך משינויים בהנחות אקטואריות בחישוב ההפרשה לפנסיה עמדה בסוף שנת 2016 על יתרת חובה של כ-2.1 מיליארד ש"ח, בדומה ליתרה בשנת 2015 (כ-1.9 מיליארדי ש"ח). השינוי נבע מעדכון ההפרשה לפנסיה כתוצאה משינויים בהנחות האקטואריות¹². שינויים אחרים בהפרשה לפנסיה נזקפו לדוח הרווח וההפסד.

4.3 בסיס הכסף

בסיס הכסף הוא סך השטרות והמעות שבמחזור ופיקדונות העו"ש של הבנקים המסחריים בבנק ישראל¹³, ונקבע על פי הביקוש שיש לנזילות בריבית הנתונה, הנקבעת על ידי בנק ישראל. בסיס הכסף מושפע מזרמים שאינם בשליטת בנק ישראל, כחשבונות הממשלה¹⁴, ומזרמים שבשליטתו, כגון רכישות מטבע חוץ ואג"ח¹⁵, המשמשות להשגת מטרותיה השונות של המדיניות המוניטרית (לוח 5). בנק ישראל סופג נזילות מהשווקים, או מזרים אותה לבנקים המסחריים, כדי לספק את הביקוש לבסיס הכסף בהתאם לריבית בנק ישראל.

הבנק מתאים את בסיס הכסף לריבית באמצעות הכלים המוניטריים - הנפקת מק"ם ופיקדונות נושאי ריבית של הבנקים או הלוואות בהתאם לצורכי הנזילות שלהם - המוצעים להם במכרז ואינם נכללים בבסיס הכסף¹⁶. בשנת 2013 חידש בנק ישראל את התערבותיו בשוק מטבע החוץ, וזאת בהתאם למדיניותו לפעול בשוק זה כששער החליפין של השקל אינו תואם את התנאים הכלכליים הבסיסיים להתפתחותו. כן הכריז הבנק בשנה זו על תכנית לרכישות מטבע חוץ, שנועדה לקזז את השפעת היתר של הפקת הגז על שער החליפין.

בהמשך למגמה בשנים האחרונות גדל בסיס הכסף בשנת 2016 ב-10.8 מיליארדי ש"ח, והסתכם בסופה בכ-110 מיליארדי ש"ח (איור 9). ההזרמה הגדולה ביותר לבסיס הכסף השנה בוצעה על ידי בנק ישראל, בסך כ-23 מיליארדי ש"ח, תוצאת התערבותו בשוק מטבע החוץ (לוח 5), לעומת כ-34

11 סדרת תשואות לפדיון של אג"ח של ממשלת ישראל, שמועדי פירעון שונים.

12 ההנחות האקטואריות כוללות: הנחות דמוגרפיות לגבי המאפיינים העתידיים של עובדים ועובדים לשעבר כגון לוחות תמורת, שיעורי פרישה מוקדמת וכד', הנחות פיננסיות, כגון שיעור ריבית ההיוון וסטייה של הניסיון בתקופת הדוח מן ההנחות שהיו בשנה הקודמת לגבי התקופה הנסקרת.

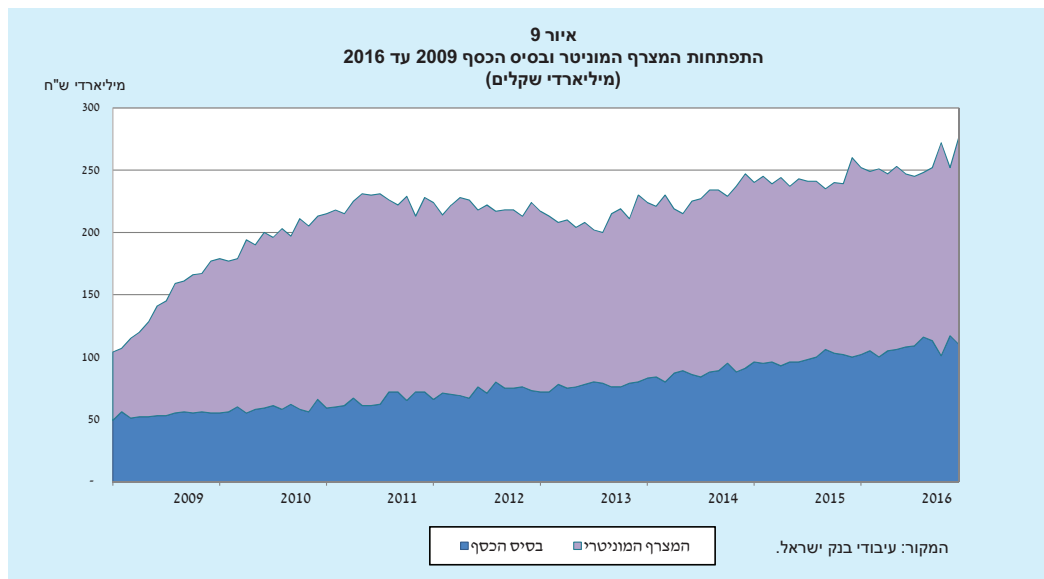
13 גם פיקדונות העו"ש של הציבור הם חלק מהנזילות במשק, אך לבנק ישראל יש רק השפעה עקיפה על היקפם, באמצעות חובת הנזילות המוטלת על הבנקים המסחריים.

14 פעולות הממשלה משפיעות אף הן על בסיס הכסף, שכן חשבונות הממשלה מנוהלים בבנק ישראל (על פי חוק בנק ישראל התש"ע - 2010).

15 כ-2009 רכש הבנק אג"ח ממשלתיות בהיקף של כ-18 מיליוני ש"ח.

16 מפני שאינם מוגדרים לצורך עמידה בחובת הנזילות.

מיליארדים בשנת 2015. בנק ישראל ספג את עודפי הנזילות וקיזז באופן חלקי את השפעותיהן של פעולותיו על בסיס הכסף, כדי למנוע לחץ לירידת הריבית שקבע. הספיגה בוצעה באמצעות מצרף הכלים המוניתריים (מק"ם ופז"ק) של כ-17 מיליארדי ש"ח, אשר קוזזה על ידי הזרמה של כ-1.2 מיליארד ש"ח, חלקה מתשלומים בגין הכלים המוניתריים¹⁷.

בשנת 2016 הזרימה הממשלה למשק כ-4 מיליארדי ש"ח (לעומת ספיגה של כ-14 מיליארדים בשנת 2015).

לוח 5 בסיס הכסף – השינויים ומקורותיהם

השנה	השינוי בבסיס הכסף	הממשלה והמוסדות הלאומיים ¹	הזרמת/ספיגת בנק ישראל	הזרמת/ספיגת מהמרות מט"ח בבנק ישראל	התאמות ²
	(1)=(2)+(3)+(4)+(5)	(2)	(3)	(4)	(5)
	(מיליוני ש"ח)				
2011	6,078	(2,142)	(7,494)	16,170	(456)
2012	748	(9,130)	10,047	-	(169)
2013	6,443	(10,452)	(2,414)	19,037	272
2014	11,699	1,171	(14,190)	24,632	86
2015	8,427	(14,036)	(11,543)	33,842	164
2016	10,787	3,538	(15,814)	23,086	(23)

(1) הזרמת הממשלה כוללת גם את הזרמות המוסד לביטוח לאומי ובנק הדואר.
(2) ההתאמות כוללות: העברות של המוסדות הלאומיים מחו"ל, המתבצעות באמצעות הבנקים, אך מוגדרות כהזרמת המגזר הציבורי עד לסוף שנת 2012 (בטור 2). תקבולים ותשלומים מקומיים של בנק ישראל והממשלה במטבע חוץ למגזר הפרטי, כדוגמת תקבולי מס הכנסה במטבע חוץ, אינם משנים את בסיס הכסף, שכן הם מועברים במישרין מהמגזר הפרטי לממשלה; מצד אחד הם מוגדרים כספיגה של הממשלה, ואילו מהצד האחר הם מוגדרים כתרומה של המגזר הפרטי ליתרות מטבע החוץ.

17 תשלומים שהצטמצמו עקב הפחתת הריבית לחודש מארס 2015 לרמת שפל היסטורית של 0.1%.

4.4 מצרף הכלים המוניטריים¹⁸

המדיניות המוניטרית בישראל פעלה בשנת 2016 על רקע אינפלציה שלילית לצד צמיחה יציבה שהלכה והתחזקה במהלך השנה. הסביבה העולמית התאפיינה באינפלציה וריבית נמוכות מאוד ובכמה מדינות אף שליליות (איור 4). המדיניות המוניטרית בישראל בשנים האחרונות הייתה מדיניות מרחיבה ופעלה לתמוך בפעילות וביצוא ולהחזיר את האינפלציה הנמוכה אל תחום היעד. הריבית בשנת 2016 הייתה נמוכה היסטורית ועמדה על 0.1%, מאז הורדתה במארס 2015.

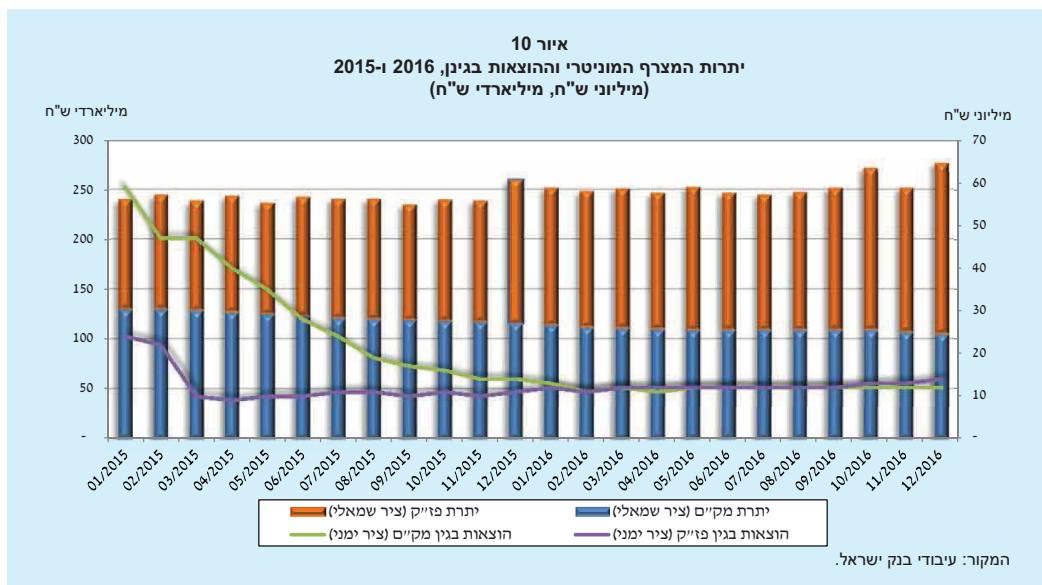
קביעת שיעור הריבית המוניטרית היא הכלי העיקרי של המדיניות המוניטרית לשם השגת מטרותיה, ובראשן שמירה על יציבות המחירים. הריבית המוניטרית משמשת נקודת ייחוס לריביות בשוק, ודרך היא משפיעה על הצריכה והחסכון של הפרטים, על היקף ההשקעות במשק, וכן על שער החליפין, ודרך כל אלה הריבית משפיעה על המחירים. כדי ליישם הלכה למעשה את רמת הריבית שעליה בנק ישראל מכריז, מזרים בנק ישראל או סופג את כמות הנזילות המבוקשת במשק, התואמת את שיעור הריבית שקבע. זאת באמצעות מתן הלוואות לתאגידים הבנקאיים או קבלת פיקדונות מהם, וכן באמצעות הנפקת מק"ם ומכרזי ריכו, על פי הצורך.

בהמשך למגמה בשנים האחרונות, יתרת הכלים המוניטריים נותרה מורכבת מהתחייבויות בלבד, ובסוף שנת 2016 היא הסתכמה בכ-277 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-260 מיליארדים בסוף 2015 (עלייה של כ-7%) עלייה זו נגזרה מהצורך לעקר את עודפי הנזילות שהוזרמו לשווקים כתוצאה מרכישות מטבע החוץ (איור 9). בשנת 2016 הורכב המצרף המוניטרי מכ-172 מיליארדי ש"ח בפז"ק, שהם כ-62% מכלל הכלים המוניטריים (לעומת כ-144 מיליארדים בסוף 2015 - כ-55%), וכ-105 מיליארדי ש"ח במק"ם, שהם כ-38% מכלל הכלים האלה (לעומת 116 מיליארדים בסוף 2015 - כ-45%).

4.4.1 ההוצאות בגין הכלים המוניטריים

הוצאות הריבית בגין מצרף הכלים המוניטריים הסתכמו בשנת 2016 בכ-288 מיליוני ש"ח, לעומת כ-510 מיליונים בשנת 2015. ירידת הוצאות הריבית, על אף גידול המצרף המוניטרי, נבעה בעיקרה מירידה בהיקף הנפקות המק"ם ומהפחתת ריבית בנק ישראל מ-0.12% בממוצע בשנת 2015 ל-0.1% בממוצע בשנת 2016. סך ההוצאה בגין המצרף המוניטרי בשנת 2016 התחלקה שווה בשווה בין המק"ם לפז"ק (כ-144 מיליוני ש"ח כל אחד). לעומת זאת בשנת 2015 החלק העיקרי של הוצאות הריבית בגין הכלים המוניטריים היה הוצאות הריבית על המק"ם שעמדו על כ-362 מיליוני ש"ח, ואילו הוצאות הריבית על הפז"ק עמדו על כ-148 מיליוני ש"ח (איור 10).

¹⁸ מצרף הכלים המוניטריים כולל את יתרת המק"ם והפז"ק במטבע מקומי, בניכוי ההלוואות המוניטריות. יתרת ההלוואות המוניטריות לסופי השנים 2016 ו-2015 עמדו על אפס.

4.5 הון הבנק

4.5.1 הון הבנק (גירעון)

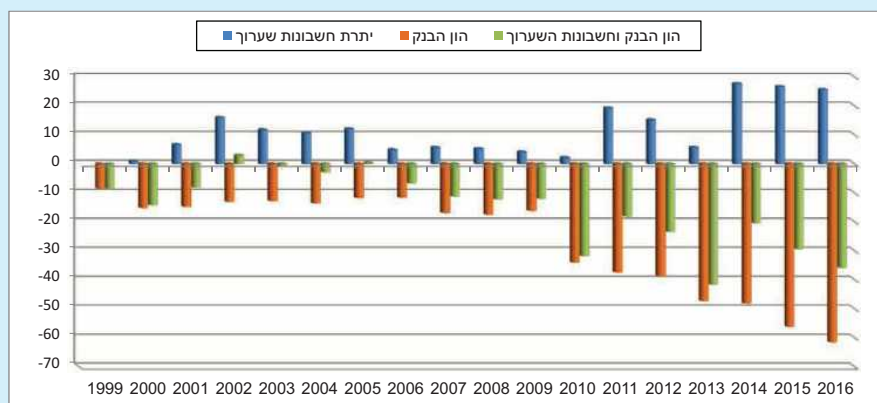
הון הבנק מורכב מהון המניות והקרן השמורה בניכוי יתרת ההפסד. בסוף שנת 2016 היה לבנק ישראל הון שלילי בסך של כ-61.5 מיליארדי ש"ח. יתרת ההפסד, שהשפיעה על היווצרותו של הגירעון בהון, החלה להיווצר בשנת 1999, והיא נותרה שלילית עד היום.

4.5.2 התפתחות הגירעון בהון של בנק ישראל

ההון השלילי של הבנק החל להיווצר, כאמור, בשנת 1999, וזאת לאחר שבגין שנת 1998 העביר בנק ישראל לממשלה רווחים בסך של כ-9 מיליארדי ש"ח, אשר הוכרו בשעתם כרווחים ממומשים, רובם המכריע כתוצאה מהפרשי שיערים עקב כיחות השקל. אולם בשנת 1999, התברר כי מרבית הרווח שהועבר היה רווח לא ממומש שלולא הועבר לממשלה, היה מקוּוּז מול הפסדי 1999. זאת משום שבשנה זו נרשמו הפרשי שער שליליים עקב ייסוף השקל, אשר גרמו להפסד בסך של 8.8 מיליארדי ש"ח. ההפסד שנוצר בשנת 1999 גרם, כאמור, לתחילת היווצרותו של הון שלילי במאזני הבנק, מצב הנמשך ברציפות עד היום. בשנת 2000 שינה בנק ישראל את המדיניות החשבונאית להכרה בהכנסה והחל בטיפול שונה ברווחים ממומשים ואלו שאינם ממומשים, כמקובל בבנקים מרכזיים בעולם. רווח שאינו ממומש מועבר לחשבונות שיערוך, באופן אשר עשוי למנוע את הישנות התופעה של העברת רווח לא ממומש, בעיקר כתוצאה מהפרשי שער, בשנים שבהן יירשם כיחות חד בשער השקל (ראו ביאור וי לדוחות הכספיים).

יתרת חשבונות השערור לסוף 2016 עמדה על כ-25.6 מיליארדי ש"ח. ובהסתכלות כוללת, היתרה נטו של הון הבנק בצירוף חשבונות השערור מסתכמת בכ-35.9 מיליארדי ש"ח. באיור 11 מוצגות יתרות ההון השליליות של הבנק ושל חשבונות השערור, וכן מוצגת המגמה ביתרתם הכוללת.

איור 11
הון הבנק וחשבונות השערור, שנים 1999-2016
(מיליארדי שקלים)

המקור: עיבודי בנק ישראל.

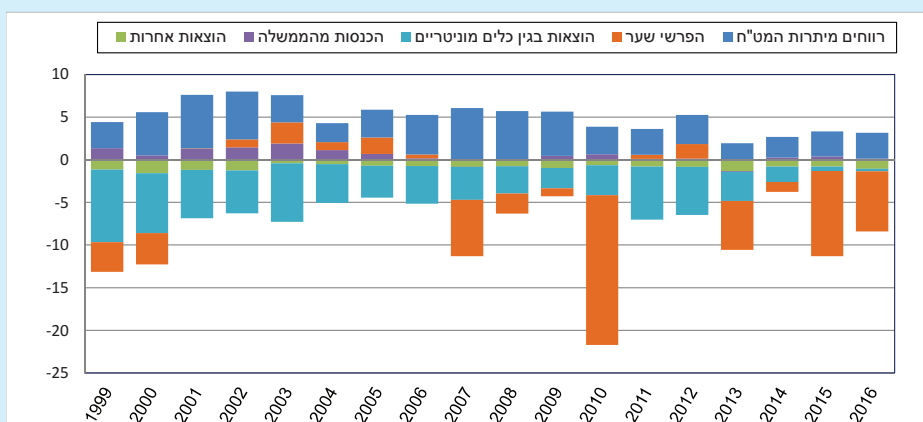
4.5.3 הרכב הגירעון בהון

מניתוח הרכב הגירעון בהון עולה כי הרכיבים המרכזיים שתרמו לרמתו השלילית של ההון הם ההוצאות בגין הפרשי שער, שהסתכמו לאורך השנים האמורות בכ-50 מיליארדי ש"ח וההוצאות בגין הפעלת כלי הספיגה המונית, אשר הסתכמו בכ-76.5 מיליארדי ש"ח. כנגד זאת, הסתכמו הרווחים מיתרות מטבע החוץ בשנים אלו בכ-70 מיליארדי ש"ח, כך שהפער בין הרווחים מיתרות מטבע החוץ לבין ההוצאות על כלי הספיגה המונית, ללא ההפסדים מהפרשי שער, הסתכם בכ-6 מיליארדי ש"ח בלבד¹⁹. מגמה זו של צמצום הפער בין רכיב הרווחים מיתרות המטבע החוץ לבין עלות הכלים המונית נמשכה בשנים האחרונות, זאת עם גידול היקפו של התיק (וההכנסות בגינו), וגידול רכיב המניות בו, שתוחלת התשואה עליו גבוהה יותר, ומירידה בהוצאות הריבית על הכלים המונית כתוצאה מהפחתת ריבית בנק ישראל בשנים האחרונות עד לרמה של 0.1%, במסגרת המדיניות המונית המרחיבה. השפעת הפרשי השער היא תנודתית וגדולה, ועקב ייסוף השקל בשנת 2016 היא הוסיפה לתרום להגדלת ההון השלילי של הבנק.

רכיבים תוצאתיים נוספים - בעיקר הוצאות הריבית השונות, הוצאות הנהלה וכלליות והוצאות הדפסת כסף - תרמו ליתרת הגירעון כ-16.5 מיליארדי ש"ח. כנגד זאת, ההכנסות מהממשלה (אג"ח ופיקדונות) מיתנו את הצטברות ההון השלילי בסך של כ-10.4 מיליארדי ש"ח. באיור 12 ניתן לראות את התפתחות רכיב ההפסד העיקריים של הגירעון בהון, במונחים שנתיים, החל מ-1999, שבה נוצר הגירעון.

19 החישוב כאן כולל רווחים ממומשים בלבד ואינו לוקח בחשבון את הפרשי שערור המחירים הלא ממומשים.

איור 12
רכיבי ההפסד העיקריים, שנים 1999-2016
(מיליארדי שקלים)

המקור: עיבודי בנק ישראל.